

Pravne zadeve in regulativa

Številka: 195104 - 106 / 25.10.2021
Datum: 25. 10. 2021

Agencija za komunikacijska omrežja in storitve
Republika Slovenije

Prejeto: 26-10-2021	Sz 10-01 Pri
Številka zadeva 38240-1/2021/30	Vred
V vrednosL	

**Agencija za komunikacijska omrežja
in storitve Republike Slovenije**
Stegne 7
1001 Ljubljana

Zadeva: Pripombe na Analizo upoštevnega trga 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« s predlaganimi obveznostmi po javnem posvetovanju

Zveza: Analiza AKOS št. 38240-1/2021-26, objavljena na spletni strani dne 24. 9. 2021

Spoštovani,

Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije (v nadaljevanju: Agencija) je dne 24. 9. 2021 na svoji spletni strani objavila dopolnjeno besedilo analiz upoštevne trgov veleprodajnega dostopa do fiksnega širokopasovnega omrežja – upoštevne trga 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« (bivši upoštevni trg 3a) in 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«. Hkrati je zainteresirano javnost pozvala, da se tokrat opredeli le do tistih delov analize, v katerih je prišlo do spremembe, najkasneje do 25. 10. 2021.

POVZETEK

Družba Telekom Slovenije, d.d. (v nadaljevanju: Telekom Slovenije) na maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa ni več vodilni operater na trgu, zmanjšuje pa se tudi njen tržni delež na veleprodajnem trgu. Kljub zaostrenim razmeram in storitveno ter infrastrukturno konkurenčnem maloprodajnem trgu, Agencija ne rahlja obveznosti na analiziranem upoštevne trgu, temveč jih celo stopnjuje, zaostruje ali seli z drugih upoštevne trgov.

Agencija, po prepričanju Telekoma Slovenije, s predlagano regulacijo Telekom Slovenije postavlja v konkurenčno slabši položaj.

Telekom Slovenije zato predlaga, da Agencija:

- pri preizkusu ekonomske ponovljivosti (test ERT) uporabi portfolio pristop;
- bakrene priključke na področjih, kjer obstaja vzporedno OŠO omrežje in vzporedno optično omrežje Telekoma Slovenije, izvzame iz regulacije;
- ohrani ceno bakrenega priključka na ravni, kot je določena z veljavno regulatorno odločbo;
- upošteva, da kot osnovni širokopasovni priključek šteje le optični priključek in ne bakreni priključek, iz tega naj izhajajo tudi vsi testi zamenljivosti;
- ugotovi, da kabelski priključki (s standardom vsaj DOCSIS 3.0) predstavljajo enakovreden substitut optičnim in bakrenim priključkom in je na njih tehnično mogoče ponuditi bitni tok in virtualno razvezavo;
- ugotovi, da je zaključek o prisotnosti treh omrežij v naselju (Telekom Slovenije + dva operaterja), da bi se to naselje štelo za konkurenčno, v slovenskih razmerah ali vsaj na suburbanih in ruralnih področjih, nesmiseln. Dovolj bi bili dve omrežji ali OŠO;

- ugotovi, da je zahteva po obveznem nadomeščanju bakrenih priključkov z optičnimi nesorazmerna in za Telekom Slovenije preveč obremenjujoča, saj je ostrejša tudi od določil za izvajalca univerzalne storitve.

Agencija se je v odgovorih na pripombe operaterjev (v nadaljevanju: Odgovori) na Analizo upoštevne trga 1 (v nadaljevanju: Analiza) opredelila do pripomb Telekom Slovenije in drugih operaterjev in v nekaterih delih popravila oziroma dopolnila Analizo (v nadaljevanju: Analiza s popravki).

Telekom Slovenije v nadaljevanju podaja pripombe tako na Analizo s popravki kot na Odgovore Agencije.

2. Splošne pripombe

Agencija je podrobno analizo rezultatov regulacije izvedla lansko leto in v njej podrobno predstavila razvoj konkurence na trgu in pozitivne rezultate, ki jih ta prinaša za končne uporabnike. Agencija pri tem zavrača pavšalne ocene Telekom Slovenije, da trenutna regulacija ne spodbuja h gradnji in da naj bi Slovenija zaradi tega ogromno zaostajala pri hitrostih dostopa v primerjavi z razvitimi državami npr. Švico. Problematiko je potrebno obravnavati celostno in pri tem upoštevati vse relevantne faktorje, od startne osnove, strateških pristopov posamezne države, stanja na trgu in nenazadnje tudi cen. V Sloveniji je doseganje visokega deleža pokritosti z zelo zmogljivimi omrežji (prenosna hitrost najmanj 100 Mbit/s) težavno zaradi velike razpršenosti poselitve (Slovenija se uvršča med najbolj ruralne države v EU) in zaradi razmeroma nizke kupne moči v posameznih manj razvitih delih države, kljub navedenemu pa je Slovenija glede tega indikatorja krepko nad povprečjem EU. V razvitih evropskih državah je tipično precej večji delež kabla (DOCSIS 3.1), medtem ko je delež optike, zlasti FTTH, tipično nižji kot je v Sloveniji.

Slovenija je geografsko uvrščena v eno izmed najbolj ruralnih držav v EU, kar je navedeno tudi v Analizi s popravki. »Slovenija velja za izrazito ruralno državo, kar je razvidno tudi iz podatkov Broadband Coverage in Europe 2019, ki jih je pripravila Evropska komisija, iz katerih se vidi, da ima samo še 5 držav članic EU večji delež gospodinjstev na ruralnem področju, torej področju, kjer živi na 1 km² manj kot 100 prebivalcev. V Sloveniji živi na teh področjih kar 23 % vseh gospodinjstev in na teh področjih se operaterji v večjem delu poslužujejo dostopa preko golega bitnega toka«

Posledica opredelitve Agencije, da v največji meri zasleduje infrastrukturno konkurenco kaže na to, da v Sloveniji še precej dolgo časa ne bomo dosegli visokega deleža pokritosti z zelo zmogljivim omrežjem. Investicijska sredstva operaterjev se po mnenju Telekom Slovenije porabijo za podvojenost omrežja v gosto poseljenih naseljih, kjer so investicije v omrežje najbolj donosne, na redkeje poseljenih območjih (ruralna območja) pa ostaja slaba pokritost, kar je Agencija ugotovila tudi sama.

6. Opredelitev upoštevne trga

Agencija odgovarja, da je, kot je pojasnjeno že v prejšnjem odgovoru, ugotovila tehnološko in cenovno zamenljivost xDSL in kableske tehnologije na maloprodajnem trgu. Primerjava Telekom Slovenije med gigabitno povezavo 30 kableskih uporabnikov in 15 megabitno ADSL povezavo enega uporabnika kaže samo na to, da je na kablemskem omrežju mogoče končnim uporabnikom zagotoviti višje hitrosti, kot pa je to mogoče na bakrenem omrežju, pri tem pa je treba dodati, da je zmogljivost, ki je na voljo posameznemu uporabniku, zelo odvisna od števila uporabnikov na povezavi (to število je lahko v praksi kar nekajkrat večje od 30) in njene trenutne zasedenosti. Paketi hitrosti operaterja Telemach, ki jih navaja Telekom Slovenije, kažejo samo na zamenljivost na maloprodajnem trgu, ki pa jo je Agencija, kot že navedeno v analizi, ugotovila. Telemach seveda ponuja višje hitrosti, kot so običajne na xDSL, saj DOCSIS 3.0 tehnologija na deljeni povezavi teoretično omogoča mnogo višje hitrosti.

Agencija se strinja, da je prek DOCSIS omrežja na maloprodajnem trgu možno zagotoviti boljšo in predvsem zmogljivejšo storitev in da gre v primerjavi z bakrenim omrežjem za kvalitetnejši medij.

Na teh področjih je večina uporabnikov že naravno migrirala na DOCSIS tehnologijo in je posledično prisiljena vztrajati na enem ponudniku in nima izbire. Obenem se še tistim nekaj odstotkom uporabnikom na takih področjih posledično odreka boljšo storitev na kvalitetnejšem prenosnem mediju. Ponovno izpostavljamo, da čeprav je odtočna hitrost res 10-20 % pritočne imamo tu na voljo statistični multipleks ter govorimo o nekaj 10 Mbit/s, v

primerjavi z odtočno hitrostjo, ki jo dosegajo xDSL sistemi, in je v glavnini do 1 Mbit/s. Obenem ni razumljivo, zakaj Agencija vztraja pri terminu nedeljena pasovna širina, kar je zgolj ena izmed možnosti in predmet uredbe ali odločitve. Stvar skrbnika DOCSIS omrežja je, da predpiše zmogljivost odtočnih hitrosti in glede na stanje na trgu in ponudbo je tu možno tako tehnološko kot praktično uporabnikom zagotoviti precej višje odtočne hitrosti kot na xDSL sistemih.

Telekom Slovenije poziva Agencijo, da omogoči uporabo najboljšega medija na posamezni lokaciji vsem operaterjem in s tem znatno izboljša izbiro operaterja ter dostop do višjih hitrosti in stabilnejšega omrežja. Telekom Slovenije hkrati predlaga, da Agencija pozove kabelske operaterje, da posredujejo podatke o povprečnem številu uporabnikov na kabelski povezavi ter hitrostih, ki jih zagotavljajo.

VULA, kot protokolno agnostična storitev, zahteva uporabo L2 (ethernet) protokola, ki je ločen od povezavnega (L3) sloja in omogoča več svobode pri oblikovanju produktov ter je za lokalni prevzem prometa primernejši. Po definiciji v DOCSIS standardu pa CMTS oprema deluje na IP (L3) nivoju, prav tako tudi v smeri proti hrbteničnemu omrežju. Strojna oprema CMTS lahko sicer zagotavlja storitve nivoja 2 (ethernet), pod pogojem, da podpira dodatne poslovne storitve BSoD (Business Services over DOCSIS), ki pa niso del DOCSIS standarda.

Telekom Slovenije se strinja s trditvijo, da ITU-T v standard še ni vključil BSoD. Ob tem želimo izpostaviti, da glavnino specifikacij in razvojnega dela opravlja inštitucija CableLabs kar velja tudi za BSoD. Specifikacijo BSoD izdaja Cablelabs, imenuje se Business Services over DOCSIS Layer 2 Virtual Private Networks, izdana je že 15. različica, zadnja posodobitev sega v leto 2015, natančneje 28. 5. 2015. Da gre za star in uveljavljen standard pove tudi podatek, da je bila prva izdaja te specifikacije objavljena 28. 3. 2006.

Posamezna navidezna privatna omrežja, ki jih je mogoče na ta način dodeliti iskalcem dostopa, tvorijo t. i. MAC domene, ki obsegajo skupine frekvenčnih kanalov, ki se raztezajo znotraj prenašanega radijskega spektra. Operater omrežja zagotavlja tovrstno rezerviranje delov spektra kot storitev za iskalce dostopa. Hrbtenično stikalo/usmerjevalnik distribuira promet, ki prihaja iz različnih segmentov navideznega omrežja do prevzemne točke iskalca dostopa. Glavna slabost BSoD pristopa je, da MAC domena vsakega operaterja (ki jo sestavlja en ali več L2VPN) zaseda določen delež celotnega spektra, s čimer se ta razdeli na manjše dele, kar bi, v odvisnosti od števila iskalcev dostopa na omrežju, predvsem v odtočni smeri, razdelilo razpoložljivi spekter v (pre)majhne segmente, da bi promet mogel potekati nemoteno, saj bi ob npr. štirih oz. maksimalno osmih razpoložljivih frekvenčnih pasovih ob treh operaterjih na CMTS vsak operater za svoje uporabnike pri DOCSIS 3.0 dobil v odtočni smeri v praksi le do 40 Mb/s oz. maksimalno 70 Mbit/s, zaradi česar bi bilo delovanje storitev pri končnih uporabnikih zelo nezanesljivo.

Telekom Slovenije je prepričan, da je to še vedno zelo smiselno, saj ta pasovna širina še vedno zdaleč presega pasovne širine, ki so na voljo na xDSL sistemih.

Kar zadeva podporo storitev multicast, DOCSIS standard temelji na IP prenosu in podpira samo IP-multicast protokole. Uporaba teh IP-multicast protokolov v deljenem komunikacijskem kanalu porabi velik delež pasovne širine celotne zmogljivosti in je zato neprimerna za prenos celotnega paketa televizijskih kanalov več drugih operaterjev.

Telekom Slovenije opozarja, da je v DOCSIS sistemih standardizirana tudi uporaba multicasta, s čimer se omrežje razbremeni podvajanja IPTV tokov v primeru storitev IPTV. Standard je na voljo od leta 2016. Ne glede na multicast podporo, se v praksi vse bolj uporablja dostava storitev v OTT načinu. Tu govorimo o IPTV aplikaciji, kot primarnem kanalu za spremljanje IPTV, kar deluje prek HLS unicast načina dostave vsebine, tako da dandanes argument zasedanja pasovne širine ne zdrži več.

Zmogljivost DOCSIS 3.0 je v odtočni smeri močno omejena, in sicer na 10 – 20 % pritočne. V kolikor bi operater kabelskega omrežja ponudil veleprodajno nedeljeno pasovno širino, bi to znatno zmanjšalo razpoložljive zmogljivosti za uporabnike preostalih iskalcev dostopa. Naložitev storitve VULA v DOCSIS 3.0 z nedeljeno odtočno pasovno širino bi pomenila, da bi moral operater kabelskega omrežja v primeru veleprodajne zahteve v znatni meri nadgraditi svoje omrežje s segmentacijo naročnikov in gradnjo novih optičnih vozlišč, kar bi bilo nesorazmerno breme.

Telekom Slovenije se ne strinja z Agencijo, saj govorimo o področjih, kjer je večina uporabnikov že naravno migrirala na DOCSIS tehnologijo in je posledično prisiljena vztrajati na enem ponudniku ter nima izbire. Hkrati se posledično še tistim preostalim nekaj odstotkom uporabnikom na bakrenih omrežjih na takih področjih odreka boljšo storitev na kvalitetnejšem prenosnem mediju. Ponovno izpostavljamo, da čeprav je odtočna hitrost res 10-20 % pritočne, je na voljo statistični multipleks in tako nekaj 10 Mbit/s, v primerjavi z odtočno hitrostjo, ki jo dosegajo xDSL sistemi, in je v glavnini do 1 Mbit/s. Obenem ni razumljivo zakaj Agencija vztraja pri terminu nedeljena pasovna širina, kar je zgolj ena izmed možnosti in predmet uredbe ali odločitve. Stvar skrbnika DOCSIS omrežja je, da predpiše zmogljivost odtočnih hitrosti in glede na stanje na trgu in ponudbo je tu možno tako tehnološko kot praktično uporabnikom zagotoviti precej višje odtočne hitrosti kot na xDSL sistemih. Prav tako ni potrebe po gradnji dodatnih optičnih vozlišč, saj se delitev prometa lahko izvede z npr. uporabo PPPoE tunelov.

Agencija spodbuja infrastrukturno konkurenco, kjer je to ekonomsko smiselno, saj ta zagotavlja najvišjo stopnjo neodvisnosti operaterjev, ki omogoča vzpostavitev konkurenčnih razmer na trgu. Nepodvojena omrežja predstavljajo naravni monopol, zato brez posegov na takšen trg vzpostavitev učinkovite konkurence velikokrat ni mogoča, pri tem pa Agencija dodaja, da bi vsesplošna simetrična regulacija preseгла okvir, ki ga zasleduje EECC.

Telekom Slovenije ponovno izpostavlja, da je Agencija z naloženimi ukrepi dosegla podvojenost omrežij samo v gosto naseljenih področjih, s tem usmerila operaterje, da so vlagali v omrežja na območjih, kjer so že bila, nihče pa zaradi visokih stroškov nima interesa graditi omrežja v redkeje poseljenih območjih (rural), kar se odraža uporabi omrežja Telekoma Slovenije na teh področjih.

Vendar GPON tehnologija zagotavlja mnogo boljšo kakovost in zanesljivost zaradi uporabe optičnega medija in pasivnih naprav vzdolž prenosne poti, medtem ko je DOCSIS tehnologija mnogo bolj podvržena šumom in okvaram aktivnih elementov (optična vozlišča in dvosmerni ojačevalniki). Pri GPON tehnologiji je za zagotavljanje QoS že v sami zasnovi v komunikaciji med OLT in ONT zagotovljen transport ethernet storitev s pomočjo mapiranja VLAN-ov v različne prioritete razrede. Torej je pri PON na L2 nivoju izvedena delitev med različne vrste prometa in med različne uporabnike (operaterje ali končne uporabnike), kar ne povzroča zmanjšanja prenosnih kapacitet zaradi prisotnosti več operaterjev v omrežju.

Agencija po mnenju Telekoma Slovenije pretirava z oceno, da je DOCSIS omrežje nestabilno, saj so tudi bakrene povezave zelo podvržene zunanjim vplivom. DOCSIS tehnologija se uporablja širom po svetu, tako za rezidenčne kot poslovne storitve in na vseh normalno vzdrževanih omrežjih stabilnost in zanesljivost nista vprašljivi. Glede na to da mehanizmi za kvaliteto storitve niso izvedljivi na L2 nivoju, se jih izvede na L3 nivoju.

Poleg tega posamezna kablenska optična vozlišča trenutno pokrivajo tudi do 200 končnih uporabnikov, medtem ko GPON oskrbuje tipično 32 – 64 uporabnikov na linijo, ob mnogo večjih razpoložljivih kapacitetah (DOCSIS 3.0 1 Gbit/s pritočno in do 200 Mb/s odtočno, GPON pa 2,4 Gbit/s pritočno in do 1,2 Gbit/s odtočno).

Agencija ponovno postavlja hipotetični primer števila uporabnikov, pri čemer ponovno opozarjamo, da je vedno v uporabi statistični multipleks in da bodo uporabniki tudi v takih primerih deležni boljše storitve kot na xDSL.

Agencija odgovarja, da je Telemach na vprašalnik v zvezi s tehničnimi možnostmi kablenskega omrežja za veleprodajni dostop in prihodnjimi načrti glede razvoja omrežja odgovoril, da CMTS oprema enega od proizvajalcev, ki pokriva okrog polovico njegovega omrežja, ne podpira v popolnosti BSoD funkcionalnosti. Nadgradnja je s strani Telemacha mogoča, potreben pa je znaten vložek v operativni in poslovni sistem za podporo tej funkcionalnosti. Agencija ugotavlja, da tak vložek ne bi bil niti smiseln niti sorazmeren, saj bi kablensko omrežje za zagotavljanje storitve VULA moralo biti predhodno nadgrajeno na DOCSIS 4.0, ki omogoča simetrične hitrosti, kot v Pojasnilu k Priporočilu oupoštevni trgih navaja Evropska komisija.

Agencija naj pojasni, zakaj bi moralo biti kabelsko omrežje najprej nadgrajeno na standard DOCSIS 4.0, saj zahteva po simetrični hitrosti pri drugih tehnologijah nikoli ni bila predstavljena kot pogoj za ponujanje veleprodajnega dostopa.

Namestitev interne kabelske instalacije pa je po prepričanju Agencije potrebna povsod, kjer uporabniki prej niso uporabljali kabelskega dostopa. V primeru prehoda iskalcev dostopa na kabelsko infrastrukturo bi bilo tako treba povsod napeljati novo interno instalacijo, razen v primeru, da je uporabnik v preteklosti že uporabljal kabelski dostop.

CATV oz. DOCSIS kabelske inštalacije so bile do večine uporabnikov tipično zgrajene že pred časom, da so sploh lahko sprejemali TV signal. Telekom Slovenije zaproša Agencijo naj pojasni ali razpolaga s kakšnimi realnimi podatki o potrebni namestitvi interne kabelske kanalizacije, ali gre zgolj za oceno Agencije.

Agencija nadalje pritrjuje Telekomu Slovenije v ugotovitvi, da Telemach in T-2 na GPON omrežjih zagotavljata unicast dostavo IP televizije, vendar bi tovrstno zagotavljanje televizije na kabelskem omrežju povzročilo močno povečanje zasedenosti omrežja. Kot je bilo že pojasnjeno, GPON in kabelska tehnologija v tem smislu nista primerljivi. Kabelski operaterji preko DOCSIS omrežja ne prenašajo televizije kot multicast, temveč uporabljajo set-top box naprave za linearni signal (DVB-C). Zaradi povečevanja unicast prometa v povezavi s storitvijo ogleda za nazaj in videa na zahtevo mora Telemach kot tudi vsi ostali upravljalci omrežij nadgrajevati zmogljivosti. V primeru dostopa na kabelskem omrežju bi morali iskalci dostopa prenašati svojo TV storitev v unicast OTT obliki, kar pa bi povzročilo še mnogo večje potrebe po nadgradnji in segmentaciji kabelskih omrežij, saj so kapacitete frekvenčnega spektra na skupnem deljenem mediju omejene, na voljo pa mnogo večjemu številu uporabnikov, kot pri GPON.

Telekom Slovenije ponovno izpostavlja, da je v DOCSIS sistemih standardizirana tudi uporaba multicasta, s čimer se omrežje razbremeni podvajanja IPTV tokov v primeru storitev IPTV. Standard je na voljo od leta 2016. Ne glede na multicast podporo, se v praksi vse bolj uporablja dostava storitev v OTT načinu. Tu govorimo o IPTV aplikaciji, kot primarnem kanalu za spremljanje IPTV, kar deluje prek HLS unicast načina dostave vsebine, tako da dandanes argument zasedanja pasovne širine ne zdrži več.

Agencija odgovarja, da so iskalci dostopa v odgovorih na vprašalnik Agencije glede možnosti veleprodajnega dostopa do kabelskega omrežja poudarjali predvsem tehnično neprimernost kabelskih omrežij za oblikovanje veleprodajnega modela, po katerem bi lahko operaterji ponujali lastne širokopasovne storitve končnim uporabnikom, saj ta omogočajo uporabo zgolj enemu operaterju. Prav tako bi vpeljava takšnega modela veleprodajnega zakupa za iskalce dostopa predstavljala visoke stroške za tehnično, organizacijsko in poslovno adaptacijo.

Ob vsakih vpeljavih sprememb v omrežju in storitev se pojavijo potrebe po spremembah organizacije, poslovnih procesov in seveda tehnologije. S temi procesi se upravljalci DOCSIS omrežij soočajo že vrsto let od uvedbe novejšje generacije DOCSIS sistemov, do konec koncev gostovanja na omrežjih ostalih operaterjev, ki zahtevajo prilagoditev IT sistemov in procesov.

Poleg tega so kabelska omrežja tudi preveč geografsko razdrobljena in ne zagotavljajo pokritosti, ki bi bila primerljiva z omrežjem Telekom Slovenije, da bi lahko predstavljala tehnično uporabno, poslovno ter strateško sprejemljivo alternativo operaterju, ki bi želel vstopiti na trg širokopasovnih storitev. Zaradi rasti količine prometa (dodatnih uporabnikov iskalcev dostopa), kar je problematično prav v kabelskih omrežjih, bi se kakovost znižala na raven, s katero iskalci dostopa ne bi bili več konkurenčni, prav tako pa bi se kakovost znižala tudi kabelskemu operaterju, ki bi zagotavljal veleprodajni dostop.

V primeru novih uporabnikov in rasti prometa, je naravno, da operater omrežje nadgrajuje, saj v tem primeru ustvarja večji prihodek, kar je naravno, če število uporabnikov raste.

Iskalci dostopa so izrazili še problematiko ponujanja televizije v tehnologiji, ki ni IP, kar bi predstavljalo dodatno finančno breme za njeno uvajanje in investicijo v opremo pri končnem uporabniku.

Večina operaterjev ponuja IPTV, ker je to dandanes glavni način ponujanja TV in posledično imajo strošek opreme in platforme vračunan v ceno.

Podobno bi v tem primeru večina iskalcev dostopa - operaterji, ki že imajo svojo IPTV platformo in ponujajo storitve TV prek IP protokola, uporabila HLS način dostave vsebine. Sicer pa edino večjo omejitev lahko predstavlja prilagojena programska shema, ki bi se ji operaterji morali prilagoditi, če bi želeli ponujati tudi CATV. Ta je namreč vezana na kanale, ki jih že v osnovi dobavlja upravljavec DOCSIS omrežja.

Agencija odgovarja, da je bistvena razlika med stanjem na Nizozemskem, v Belgiji in na Danskem ter Slovenijo v tem, da je v omenjenih državah kabelsko omrežje vseobsežno, medtem ko to za Slovenijo ne velja. Pri nas ima 90 % gospodinjstev možnost dostopa do kabelskega omrežja le v 511 naseljih (od 6035), ki pokrivajo samo 9,3 % gospodinjstev. V celotni Sloveniji pa ima možnost dostopa do kabelskih omrežij zgolj okrog polovica gospodinjstev. Torej so kabelska omrežja pri nas bistveno bolj razpršena, zato situacija v Sloveniji ni primerljiva s situacijo v Belgiji, na Nizozemskem ali na Danskem.

Telekom Slovenije meni, da situacija z naštetimi državami ni primerljiva, predstavlja pa 50 % delež gospodinjstev, ki v celotni Sloveniji imajo dostop do kabelskih omrežij, tako velik delež, da ga je nemogoče zanemariti. To je še posebej pomembno ob upoštevanju dejstva, da bi bilo to v korist končnim uporabnikom.

Agencija glede študije WIK consult o možnostih dostopa do omrežij na Nizozemskem na katero se sklicuje Telekom Slovenije, odgovarja, da je bilo v študiji sicer res ugotovljeno, da je bitni tok na kabelskem omrežju na L3 (IP) protokolu mogoče ponuditi brez večjih tehničnih omejitev, vendar je v nadaljevanju v navedeni študiji ugotovljeno tudi, da je potrebno uporabiti IP način prenosa za linearno (multicast) televizijo, kar pa imenovana študija ugotavlja kot neučinkovito. To je v Analizi izpostavila tudi Agencija, saj bi takšen način prenosa TV signala bistveno vplival na zasedenost omrežja. To dejstvo je bilo kot problematično prepoznano tudi s strani slovenskih operaterjev, kar so izrazili v že zgoraj omenjenem vprašalniku glede možnosti veleprodajnega dostopa do kabelskega omrežja. V Sloveniji so namreč paketi storitev močno prevladujoči, zato bi nezmožnost ponujanja storitev televizije postavila iskalce dostopa v popolnoma nekonkurenčen položaj.

Telekom Slovenije izpostavlja, da se prehod televizije na IP način prenosa, dogaja neglede na način dostopa, saj se predvajalniki selijo v TV sprejemnike kot aplikacije, obenem je v teku porast rabe unicast storitev. Agencijo pozivamo, da predstavi podatke o rabi linearne TV (multicast) glede na ostale načine ogleda v kolikor z njimi razpolaga.

Agencija na podlagi zgoraj obravnavanih dejavnikov, kot so tehnološki vidik ponudbe glede na različnost infrastrukture, razširjenost omrežij in dostopnost do končnih uporabnikov, cenovni vidik zamenljivosti in poslovni modeli, ugotavlja, da dostop preko kabelskega omrežja, kljub povezovanju oziroma konsolidaciji kabelskih operaterjev na trgu in razvoju kabelskih omrežij tako na strani ponudbe kot povpraševanja predvsem zaradi tehnoloških razlogov in nezadostne pokritosti na nacionalni ravni ne predstavlja ustreznega substituta dostopu preko razvezanega dostopa na bakrenem omrežju, prav tako pa tega ni pričakovati niti do naslednjega pregleda trga, zato ni del predmetnega upoštevnega trga. Agencija je v nadaljevanju opravila še natančnejšo analizo potreb po morebitni geografski segmentaciji upoštevnega trga.

Telekom Slovenije meni, da situacija z naštetimi državami ni primerljiva, predstavlja pa 50 % delež gospodinjstev, ki v celotni Sloveniji ima dostop do kabelskih omrežij, tako velik delež, da ga je nemogoče zanemariti. To je še posebej pomembno ob upoštevanju dejstva, da bi bilo to v korist končnim uporabnikom.

6.2. Geografska opredelitev trga

Agencija je tudi preverila navedbe analize pogojev na upoštevnem trgu 1 v naselju Kranj, ki jo je izvedel Telekom Slovenije in ugotovila, da je le-ta pravilno ocenil pokritost T-2 z optičnim omrežjem, kot tudi lastno skupno pokritost. Pokritost optike Telekoma Slovenije v Kranju je Agencija ocenila na slabih 10 % (za razliko od ocene Telekoma Slovenije, ki znaša 17 %) in želi Agencija ob tej priloiki operaterja tudi opomniti na temeljito spoštovanje 14. člena ZEKom-1, glede vpisa v evidenco, vsaj v

treh mesecih po vsaki spremembi. Nadalje Agencija ugotavlja, da Tele-TV s kabljskih omrežjem v Kranju pokriva slabih 70 % gospodinjstev (Telekom Slovenije navaja 14 % pokritost), medtem ko operater maloprodajni delež T-2 ocenjuje v pravi smeri. Iz navedenega izhaja, da je v Kranju pogoj »vsi trije operaterji posamezno v naselju pokrivajo najmanj 65 % gospodinjstev z bakrenim, kabljskim ali optičnim omrežjem« že zdaj izpolnjen, medtem, ko maloprodajni kriterij na delu operaterjev, ki presegajo prag ni. Slednje, kot pravilno ugotavlja Telekom Slovenije, izvira prav iz visokih maloprodajnih deležev operaterja T-2, se pa Agencija nikakor ne mora strinjati, da je postavljene pogoje v tem naselju nemogoče izpolniti. Že sam operater Tele-TV ima v Kranju zgrajeno omrežje, ki je razpoložljivo v zadostnem obsegu, da bi mu bilo mogoče konkurirati na maloprodaji in tudi vsaj preseči prag, kar bi Kranj (na obeh upoštevanih trgih) prevesilo med naselja z blažjimi ukrepi oz. deregulirana naselja. Glede maloprodajnega tržnega deleža operaterja T-2 v Kranju, Telekom Slovenije tudi spomni Agencijo, da je tržni delež operaterja, ki dlje časa presega 50 % že sam po sebi pokazatelj znatne tržne moči, a Agencija poudarja, da glede na bazo podatkov glede tržnih analiz elektronskih komunikacij v Evropi, do katere je dostopila na portalu Cullen International, ni zasledila primera regulacije alternativnega operaterja, ki ni kapitalsko povezan s prvotnim operaterjem, kar še dodatno potrjuje izbiro kriterijev Agencije in postopek izvedbe geografskega pregleda in nadaljnje analize. Tudi dodatno je Agencija na podlagi razpoložljivih podatkov iz Zbirnega katastra gospodarske javne infrastrukture izvedla analizo obsega (t.i. »buffer analizo«), kjer je ugotovila, da je bilo junija 2020 kar 78 % vseh gospodinjstev v Kranju oddaljenih do 50 m od najbližje kabljske kanalizacije Telekoma Slovenije in kljub temu, da zagotovo vsa ta kanalizacija ni prehodna oz. razpoložljiva za dodatno pasivno infrastrukturo, prisotnost le-te predstavlja izredno dobre pogoje pri nadaljnjih rentabilnih investicijah Telekoma Slovenije v tem naselju, kar bi tako njemu kot zakupovalcem tega omrežja na veleprodajnem nivoju omogočilo učinkovito konkuriranje operaterju T-2. Agencija še dodaja, da Splošni akt, ki ureja izvajanje, v slovenski pravni red prenesenih določb BCRD, simetrično operaterjem omogoča dostop do kabljske kanalizacije, jaškov in druge pasivne infrastrukture, v primeru da sami lokalno te nimajo na razpolago. Oboje navedeno smiselno velja tudi v ostalih naseljih, ki jih Telekom Slovenije navaja in označuje za naselja s podobnim stanjem, kot je le to v Kranju.

Pri preučevanju kranjskega območja žal zaradi ne ažuriranih podatkov s strani T-2 in TELE-TV ni razvidno, kaj se dogaja po časovni osi z izjemo upadanja aktivnih priključkov Telekoma Slovenije.

Telekom Slovenije je na podlagi podatkov iz javne baze OPT v katastru GJI za leta 2018-2021 ugotovil:

- da je stanje priključenih (aktivnih) optičnih priključkov T-2 upadlo več kot za polovico (z 2019 na 2020) in da se v letu 2021 v primerjavi z 2020 ni spremenilo
- da se stanje zgrajenih (HHC) in HHP priključkov T-2 v letu 2021 v primerjavi z 2020 ni spremenilo
- da se stanje aktivnih in HHC kabljskih priključkov TELE-TV v letih 2019, 2020 in 2021 ni spremenilo

Pogled na kumulativne podatke OPT po letih nas napeljuje na ugotovitev, da T-2 in TELE-TV nista ažurirala podatkov vsaj v zadnjem letu.

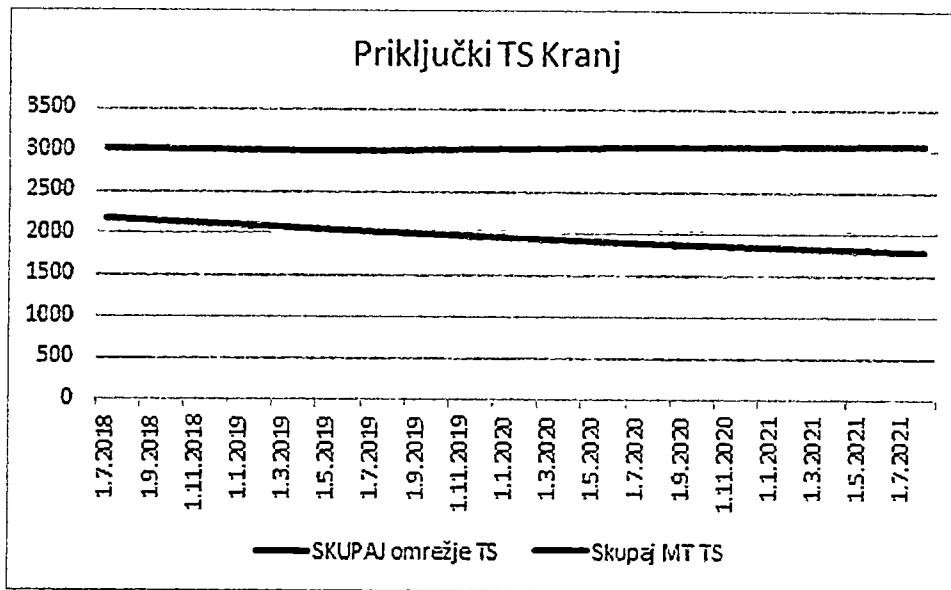
Kot rečeno, TELE-TV podatkov v bazo OPT ne ažurira. Iz javno podatkov dostopnih na bizi.si je razvidno, da prihodki družbe TELE_TV z leti upadajo. Telekom Slovenije lahko le ugiba, da je upad prihodkov lahko posledica izgubljanja naročnikov na račun T-2.

Telekom Slovenije Agencijo prosi za pojasnilo, od kje podatek »da Tele-TV s kabljskih omrežjem v Kranju pokriva slabih 70 % gospodinjstev (Telekom Slovenije navaja 14 % pokritost)«.

Telekom Slovenije je na osnovi javnih podatkov ugotovil, da je število priključkov v bazi OPT TELE-TV v Kranju 2162. Na osnovi tega podatka je Telekom Slovenije zračunal pokrivanje TELE-TV in še vedno verjame, da je naša ocena pravilna. Dopuščamo pa možnost, da TELE-TV o svojih OPT ne poroča pravilno.

Glede na opozorilo Agencije, da želi Agencija ob tej priliki operaterja (Telekom Slovenije) tudi opomniti na temeljito spoštovanje 14. člena ZEKom-1, glede vpisa v evidenco, vsaj v treh mesecih po vsaki spremembi, Telekom Slovenije pojasnjuje, da se drži 3 mesečnega roka za osveževanje podatkov.

Telekom Slovenije tudi v Kranju posodablja infrastrukturo in gradi optično omrežje, a skupno število priključkov na omrežju Telekom Slovenije stagnira, kar je razvidno iz spodnjega grafa. Še bolj je izrazit padec maloprodajnih priključkov Telekoma Slovenije (Skupaj MT TS), kar pomeni, da kljub vlaganjem v posodabljanje infrastrukture uporabniki prehajajo k drugim operaterjem oz. se selijo na drugo omrežje, ki nerazumno ostaja neregulirano hkrati pa ostaja regulirano omrežje Telekoma Slovenije.

Vsi zgornji podatki kažejo, da s trendom prehajanja naročnikov med operaterji in omrežji, T-2 samo pridobiva na svojem že vzpostavljenem monopolnem položaju.

Telekom Slovenije ostaja prepričan, da sta kriterija za geografsko segmentacijo predmetnega trga Agencije nepravilna tako zanj, kot tudi za potencialne nove vstopnike na trg telekomunikacij. Agencija na primeru Kranja pojasnjuje, kako bi se v Kranju lahko vzpostavila konkurenca, ne pa, kaj se tam dejansko dogaja in kakšni so trendi. Če bi Agencija zasledovala stanje po geografskih območjih in trende, bi lahko ugotovila, kako specifičen je naš trg in skladno temu prilagodila regulacijo. Če se pojavljajo anomalije, jih je potrebno rešiti, ne glede na to, kakšna je evropska praksa.

Geografsko območje Kranja je vzorčni primer napačnega pristopa k regulaciji trga. Ker dva največja operaterja po deležu maloprodajnih priključkov (tj. T-2 in Tele-TV) na področju Kranja nimata enakovrednega tržnega deleža, Agencija regulira tretjega operaterja. Pri slednjem Agencije niti ne zmoti, da ima tretji operater sicer najnižji tržni delež na predmetnem geografskem področju. Agencijo prosim za pojasnilo, kakšen cilj zasleduje z regulacijo najmanjšega operaterja v Kranju.

6.2.8 Sklep geografske analize

Agencija je na strani 110 zapisala:

Agencija bo še naprej redno spremljala stanje na predmetnem upoštevnem trgu in bo enkrat letno posodobila seznam naselij, pri čemer bo nanj vključila dodatna naselja, ki ustrezajo zgornjim kriterijem, in bo tako postopoma širila seznam naselij, ki ga bo vsakokrat objavila na svoji spletni strani.

Telekom Slovenije pozdravlja zavezo Agencije, da bo enkrat letno posodobila seznam naselji in hkrati Agencijo poziva, da določi konkreten datum npr. 1. 9. vsako leto, ko bo seznam posodobila in tako poskrbi za regulatorno predvidljivost.

7. Merila za presojo pomembne tržne moči

Agencija odgovarja, da se ne strinja z navedbo Telekoma Slovenije, da se ni odzvala na spremenjene razmere na trgu, saj je na območjih, kjer Telekom Slovenije izgublja svoj prevladujoč tržni položaj bodisi zmanjšala obseg predlaganih obveznosti (trg 1) bodisi popolnoma umaknila obveznosti in s tem deregulirala del upoštevne trga (trg 3b). Prav tako pa bo Agencija tudi enkrat letno prilagodila obseg regulacije, glede na v tem času spremenjene razmere na trgu, kot je to že navedla v zgornjem besedilu. Poleg tega Agencija v analizi za kabelsko omrežje ni ugotovila veleprodajne zamenljivosti niti zadostnega indirektnega pritiska za vključitev kabelskega omrežja na veleprodajni upoštevni trg. Tako ne drži trditve Telekoma Slovenije, da Agencija zaostuje obveznosti.

Telekom Slovenije je od najnoveše analize Agencije pričakoval, da bo Agencija zaznala močno spremenjene pogoje na trgu, ki marsikje Telekom Slovenije postavljajo v podrejen položaj, ki je vodil do največjega padca tržnega deleža nacionalnega operaterja v EU.

Telekom Slovenije razume načrtovane obveznosti v poseg naložitve dostopa VULA na višjem nivoju, poseg v investicijske podatke, roke naročil izvedbe, ukinjanje bakrenega omrežja samo na lokacijah, kjer je zgrajeno optično omrežje, uporaba istega informacijskega sistema, spreminjanje cen in vse ostale obveznosti kot nesorazmerno zaostrovanje regulacije, ki vodi do izčrpanja Telekoma Slovenije. V nasprotju s trditvijo Agencije regulacija ne pripomore k razvoju širokopasovnega dostopa na redko poseljenih območjih.

Z odzivom Agencije, da bo bodisi popolnoma umaknila obveznosti in s tem deregulirala le del upoštevne trga (trg 3b) in da za kabelsko omrežje ni ugotovila veleprodajne zamenljivosti niti zadostnega indirektnega pritiska za vključitev kabelskega omrežja na veleprodajni upoštevni trg se ne strinjamo.

Predlagane obveznosti na upoštevne trgu

8.1 Obveznost dopustitve operaterskega dostopa do komunikacijskih objektov

Na podlagi predlagane obveznosti dopustitve operaterskega dostopa do komunikacijskih objektov bo moral Telekom Slovenije drugim operaterjem omogočiti dostop do svoje kabelske kanalizacije, jaškovin drogov v dostopnem delu omrežja Telekoma Slovenije za potrebe operaterjev za gradnjo njihovega lastnega fiksnega omrežja. ~~Agencija ne nasprotuje temu, da operater uporabi navedeno infrastrukturo tudi z namenom gradnje drugih omrežij, npr. mobilnega. Pri tem mora biti primarni namen gradnje lastnega fiksnega omrežja, za morebitna dodatna vlakna, znotraj optičnega kabla, ki jih uporablja v drug namen (mobilno omrežje), pa mora operater deplačati razliko med regulirano in tržno ceno.~~ Agencija želi z naložitvijo obveznosti dostopa do kanalizacije, jaškov in drogov v dostopnem delu omrežja spodbuditi druge operaterje k investiranju v izgradnjo omrežja in jim tako na ta način omogočiti vpihovanje lastnih optičnih vlaken, vse to ob upoštevanju želje po vzpostavljanju infrastrukturne konkurence, kjer je ta ekonomsko smiselna. Drugi operaterji bi bili v nasprotnem primeru prisiljeni vzporedno zgraditi lastne jaške in kanalizacijo, kar predstavlja znatno oviro za vzpostavljanje infrastrukturne konkurence. Operaterji bi bili v opisanem primeru namreč soočeni z nesorazmerno visokimi stroški in drugimi ovirami (zamudni postopki pridobivanja soglasij, prostorsko omejitvijo ipd.). Prav tako pa je obveznost dopustitve dostopa do kabelske kanalizacije, jaškov in drogov nujno potrebna, da se operaterjem omogoči konkuriranje na maloprodajnem trgu, saj brez dostopa do navedenih elementov na maloprodajnem trgu ne bi mogli ponujati storitev preko lastnega omrežja. Agencija še dodala, da nima pravne podlage za naložitev te obveznosti za namene uporabe na mobilnem trgu, saj le na maloprodajnem trgu mobilnih storitev že vzpostavljena učinkovita konkurenca, s tem pa ni več izpolnjenih pogojev za morebitno predhodno regulacijo. Agencija se zaveda, da morajo operaterji graditi svoja omrežja maksimalno racionalno, zato od operaterjev ne bo zahtevala podvajanja optičnih kablov, v kolikor lahko z enim kablom zagotavljajo storitve tako trgu fiksnih kot mobilnih storitev. Kljub navedenemu pa bo dostop za namen zagotavljanja fiksnih storitev iskalcem dostopa na voljo po reguliranih pogojih in cenah, dostop za zagotavljanje storitev mobilne telefonije pa na podlagi pogojev simetrične regulacije, ki so opredeljeni v ZEKom-1, pri čemer pa iskalcu dostopa ne bo potrebno uvleči dodatnega optičnega kabla, če tega ne bo želel. Če bi Agencija striktno zahtevala, da se vsa vlakna v optičnem kablju uporabljajo samo za uporabnike fiksnih storitev, bi bil operater v tem primeru prisiljen v isto kabelsko kanalizacijo uvleči dodatni kabel za uporabnike mobilnih storitev, s čimer bi zasedel prostor za morebitnega drugega operaterja, ali pa ob pomanjkanju zadostnega prostora vzporedno zgraditi svojo kabelsko kanalizacijo, kar ne bi bilo racionalno. Vendar pa mora biti primarni namen gradnje lastnega fiksnega omrežja. Dostop do fizične infrastrukture za gradnjo mobilnega omrežja je tako mogoč na podlagi pogojev

simetrične regulacije, pri čemer pa je mogoče vlakna v istem optičnem kablu, ki je sicer namenjen za fiksno omrežje, uporabiti tudi za mobilno omrežje.

Agencija s to obveznostjo posega na področje, ki ni predmet vnaprejšnje regulacije saj ni del storitev na trgu 1.

Predlagamo, da Agencija dostopa do baznih postaj ne vključuje v regulacijo trga 1, saj je dostop urejen na podlagi pogojev simetrične regulacije, ki so opredeljeni v ZEKom-1.

V kolikor bo navkljub navedenemu Agencija vztrajala pri vključitvi kabelskih povezav do baznih postaj na trg 1, naj pri tem jasno navede, da so kabelske povezave, ki so namenjene (tudi) dostopu do baznih postaj, predmet dostopa na podlagi simetrične regulacije. Ali drugače, v kolikor so v kablu nahajajo vlakna, namenjena tako dostopu do končnih uporabnikov na fiksni lokaciji kot vlakna namenjena dostopu do baznih postaj, je predmetni kabel predmet dostopa na podlagi pogojev simetrične regulacije. V nasprotnem bodo operaterji pod krinko dostopa do kanalizacije pod pogoji naloženimi na trgu 1, s kabelskimi povezavami dostopali tudi (izključno) do baznih postaj.

Nenazadnje je povezave do baznih postaj Agencija že regulirala na trgu 4, kjer mora okviru obveznosti dopustitve operaterskega dostopa Telekom Slovenije zagotoviti dostop do zaključnega dela omrežja v vseh robnih in posameznih dostopovnih vozliščih, ki omogočajo prevzem posameznih visokokakovostnih produktov, za namene ponujanja storitev končnim uporabnikom oziroma povezovanja baznih postaj.

Zato se ne moremo znebiti občutka, da Agencija ob zadnjih analizah upoštevni trgov fiksnih storitev, želi pomagati konkurentom Telekom Slovenije tudi na mobilnem segmentu, navkljub ugotovitvi o konkurenčnem trgu mobilnih storitev. To izvaja na način, da med obveznosti posameznega upoštevne trga za storitve na fiksni lokaciji dodaja storitve (npr. dostop do baznih postaj), ki so vezane izključno na mobilni trg in nikakor ne sodijo na posamezen upoštevni trg. S takšnim ravnanjem Agencija vpliva na konkurenčne pogoje na mobilnem trgu oz. Telekom Slovenije na mobilnem trgu postavlja v slabši položaj.

Agencija odgovarja, da se je na podlagi dosedanje prakse izkazalo, da samo simetrična regulacija pri dostopu do stavbne fizične infrastrukture in pasivne komunikacijske infrastrukture ni dovolj, zato je Agencija obveznost dostopa do navedenih omrežnih elementov Telekomu Slovenije naložila kot del regulacije operaterja s pomembno tržno močjo. Pomanjkljivosti simetrične regulacije na tem področju bistveno otežujejo dostop do končnega uporabnika. ZEKom-1 v 92. členu, na katerega se sklicuje Telekom Slovenije, predvideva ločene postopke pred Agencijo za vsak primer posebej, če se operaterja ne dogovorita, kar v praksi pomeni zavlačevanje prihoda alternativnega ponudnika. Nenazadnje je pomanjkljivosti simetrične regulacije ugotovila tudi Evropska komisija, ki je začela postopek prenove BCRD.

Evropska komisija skozi Direktivo o zniževanju stroškov državam članicam nalaga, da:

- zagotovijo, da ima vsak ponudnik javnega komunikacijskega omrežja pravico, da postavi svoje omrežje na lastne stroške do točke dostopa in
- da ima vsak ponudnik javnega komunikacijskega omrežja zaradi postavitve elektronskega komunikacijskega omrežja visokih hitrosti pravico do dostopa do katere koli obstoječe stavbne fizične infrastrukture, če je podvajanje tehnično neizvedljivo ali gospodarsko neučinkovito.

Zato bi morala Agencija slediti zakonskim zahtevam in naložiti obveznost dopustitve dostopa do hišne napeljave vsem lastnikom nepremičnin in operaterjem simetrično. Telekom Slovenije je velikokrat v situaciji, ko je v večstanovanjski stavbi na voljo infrastruktura drugega operaterja, ki je nezasedena, a stanovalci ne želijo dodatnih posegov v prostor nepremičnine, ki bi Telekomu Slovenije omogočil izgradnjo lastne hišne instalacije.

Telekom Slovenije zato predlaga, da Agencija predlog ukrepa za dostop do hišne napeljave umakne. Navedba Telekom Slovenije, da bi morala Agencija posebej narediti analizo obstoja prevladujočega položaja na področju stavbne fizične infrastrukture in pasivne komunikacijske infrastrukture nima zakonske podlage, saj navedeno ni samostojen upoštevni trg, za katerega se ugotavlja prevladujoč položaj. Stavbna fizična infrastruktura in pasivna komunikacijska infrastruktura pri tem predstavljata le del dostopovnega omrežja do omrežne priključne točke.

Agencija še dodaja, da se strinja z navedbo Telekoma Slovenije, da je področje lastništva stavbne fizične infrastrukture in pasivne komunikacijske infrastrukture pogosto nejasno oziroma na terenu neurejeno. Naložena obveznost seveda velja samo za tisto infrastrukturo, ki je v lasti Telekoma Slovenije. Glede na dejstvo, da je nenazadnje pomanjkljivosti simetrične regulacije ugotovila tudi Evropska komisija, ki je začela postopek prenove BCRD, ponovno predlagamo, da se ukrep obveznosti dostopa do hišne napeljave Telekoma Slovenije umakne. S tem bo Telekom Slovenije imel enakovredna izhodišča pri dogovarjanju o najemu hišne instalacije.

V primeru zasedanja praznih cevi od razcepne spojke do končnega uporabnika to pomeni poseg v investicijski cikel posamezne izgradnje in postavljanje Telekoma Slovenije v neenak položaj do ostalih operaterjev. Največji strošek, delež časa in reševanja težav na terenu predstavlja prav izgradnja TK omrežja, ki bi bila v tem primeru izvedena tako rekoč samo za ostale operaterje. Agencija bi s tako naloženo obveznostjo demotivirala Telekom Slovenije za gradnjo »last mile« omrežja in ogrozila nadaljnji razvoj gradnje TK omrežja Telekoma Slovenije. Zato predlagamo, da Agencija praznih cevi na posamezni trasi ne obravnava kot del dostopovnega omrežja, ampak jih izloči iz regulacije.

Agencija pri samem določanju tehničnih in razvojnih rezerv do sedaj ni zaznala večjih težav, zato v navedeno področje ni dodatno posegala. Zaradi navedenega Agencija meni, da je tudi ureditev dostopa do praznih cevi sorazmeren ukrep, saj si bo Telekom Slovenije preko mehanizma upoštevanja razvojnih rezerv lahko zagotovil potreben prostor v trenutno še praznih ceveh, na ta način pa tudi ne bo ogrožen nadaljnji razvoj telekomunikacijskih omrežij v Sloveniji.

Telekom Slovenije opozarja Agencijo, da:

- se Telekom Slovenije velikokrat pridruži skupni gradnji drugim infrastrukturnim operaterjem z namenom nižanja stroškov izgradnje in zmanjšanja posegov v prostor in hkrati tudi zato, ker kasnejši posegi na tem področju ne bodo več dovoljeni (prepoved gradbenih del na sveže preplaščeni cesti). Telekom Slovenije torej gradi infrastrukturo tudi tam, kjer ni opravi tudi takojšne nadgradnje na optično omrežje.
- imajo tudi ostali operaterji možnost, da se pridružijo sočasni gradnje, a tega ne izkoristijo, ker je potrebnega bistveno manj truda za kasnejši najem kapacitet omrežja Telekoma Slovenije.
- posledično Telekom Slovenije kasneje ostane brez prepotrebnih kapacitet, ki jih že zasedejo drugi operaterji,
- prihaja do zasedanja praznih kabelskih cevi na območjih, kjer je izgradnja težja, časovno daljša, vprašljiva razširljivost v kratkem času in dražja izvedba. Tako zasedajo operaterji prepotrebne rezerve Telekoma Slovenije ravno na teh občutljivejših območjih.
- posledično Telekom Slovenije ne bo več zainteresiran za gradnjo infrastrukture na področjih, ki jih kot dober gospodar načrtuje zase in za svoje potrebe nekaj let vnaprej, vendar pa te kapacitete zasede drug operater, s čimer se poruši finančna shema in poslovni model.
- bi morali zavarovati vlaganja na način, da ima investitor pravico, da prvi zasede zgrajene lastne kapacitete in da jih ponudi ostalim operaterjem le v primeru, da jih sam ne potrebuje.
- se Telekom Slovenije ob pozivu gradenj drugih infrastrukturnih upravljalcev hitro odzove in so-položi kabelske cevi. V kolikor bo lahko te prazne cevi takoj zasedel drug operater, Telekom Slovenije ne bo več zainteresiran so polagati praznih cevi. Stanje bo tako lahko več let nespremenjeno in še dodatno zmanjšan razvoj elektronskih komunikacij v Sloveniji.

Ukrep kot ga je predvidela Agencija, je zaradi zgoraj povedanega v nasprotju z namenom vzpodbujanja investiciji in podporo poslovnim modelom.

8.2 Obveznost dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe

Vežano na predlagano novo naloženo obveznost virtualne razvezave lokalnega dostopa (VULA) do bakrenega omrežja v poglavju 8.2, točka 2 a) *pri dostopu do bakrenega omrežja zagotoviti dostop preko točk prevzema prometa na posameznih aktivnih dostopovnih vozliščih pasivnega optičnega omrežja (PON), ki vključuje tudi agregacijo od DSLAM-a do posameznega aktivnega optičnega dostopovnega vozlišča*, in v poglavju 8.2, točka 2 b) *pri dostopu do optičnega omrežja*

zagotoviti dostop preko točk prevzema prometa na posameznih aktivnih dostopovnih vozliščih pasivnega optičnega omrežja (PON), naj Agencija pojasni zakaj ta predvidena obveznost ni umaknjena glede na to, da se je Agencija v Odgovorih strinjala s podanimi pripombami Telekoma Slovenije, da:

- Točka 2: Predvidena obveznost virtualne razvezave in zagotavljanje dostopa do bakrenega in optičnega omrežja preko točke prevzema prometa na posameznih aktivnih dostopovnih vozliščih pasivnega optičnega omrežja (PON), predstavlja poseg v avtonomnost oblikovanja tehnične rešitve pri zagotavljanju arhitekture omrežja, kar agencija od Telekoma Slovenije ne more zahtevati.
- Točka 4: Brez občutnih vlaganj v spremembo povezljivosti obstoječe MSAN opreme in povečanja kapacitet zmogljivosti na aktivnih dostopovnih vozliščih pasivnega optičnega omrežja (PON), take oblike dostopa ni možno zagotavljati.
- Točka 5: Na posameznih tipih MSAN opreme ta zahteva tehnično ni izvedljiva, zaradi zastarelosti opreme in tehničnih omejitev, ki iz tega izhajajo.
- Točka 6. Na posameznih PON vozliščih tehnično ni možno izvesti virtualno razvezanega dostopa na bakrenem omrežju, zaradi omejitev števila vmesnikov in kapacitete na sami opremi, kar lahko povzroči diskriminacijo med operaterji. Dodatno se z rastjo prometa lahko povzroči prezasedenost same opreme.

In je glede točk, ki jih navaja Telekom Slovenije, Agencija podala naslednje odgovore:

- *Točki 2 in 3: Agencija bo na podlagi pripombe Telekoma Slovenije, da je točka agregacije MSAN opreme (bakreno in P2P optično omrežje) na lokaciji lokalnega usmerjevalnika (LAR) in da bi prevzemna točka na posameznih aktivnih dostopovnih vozliščih pasivnega optičnega omrežja (PON) pomenila poseg v avtonomnost oblikovanja tehnične rešitve pri zagotavljanju arhitekture omrežja, predlagano obveznost dopolnila tako, da bo prevzem VULA za bakreno in P2P optično omrežje na lokaciji lokalnega usmerjevalnika (LAR). Pri tem bo Telekom Slovenije stroške za aktivno povezavo od MSAN opreme do LAR lahko dodatno zaračunal po metodi LRIC+.*
- *Točka 4: Glede na to, da bo Agencija premaknila točko prevzema VULA na lokacijo lokalnega usmerjevalnika (LAR), dodatna vlaganja s strani Telekoma Slovenije ne bodo potrebna. Prav tako morebitno povečanje kapacitet za zaledne povezave na obstoječi MSAN opremi ne bo izven kapacitet, ki so predvidene za posamezno nameščeno MSAN opremo iz razloga, ki ga Agencija pojasnjuje v naslednji točki.*
- *Točka 6: Agencija bo točko prevzema prometa prestavila na lokacijo lokalnega usmerjevalnika (LAR), tako ta pripomba Telekoma Slovenije ni več relevantna.*

Telekom Slovenije glede na odgovore Agencije pričakuje, da bo Agencija to obveznost iz predvidenih obveznosti umaknila oziroma ustrezno popravila.

Glede na dejstvo, da je Telekomu Slovenije na področju lokalnega dostopa (upoštevni trg 1) za bakreno omrežje in optično omrežje grajeno v načinu točka-točka (P2P), naložena obveznost dostopa do kableske kanalizacije in obveznost razvezanega dostopa, je predvidena obveznost virtualno razvezanega dostopa do tega omrežja nerazumna. Agencija naj zato pojasni, kakšne cilje zasleduje z naložitvijo te obveznosti in zakaj se je odločila za naložitev virtualne razvezave za bakreno in optično P2P omrežje.

Obveznost virtualno razvezanega dostopa je razumna izključno v primeru dostopa do optičnega omrežja grajenega v načinu točka več točk, kjer ni možno zagotoviti razvezanega lokalnega dostopa.

Virtualno razvezan dostop do bakrenega omrežja in do optičnega omrežja grajenega v načinu točka-točka (P2P) je z upoštevanjem že pojasnenih tehničnih omejitev, možno pogojno zagotoviti na lokaciji posameznega aktivnega dostopovnega vozlišča (MSAN), kjer se zaključuje bakreno in optično dostopovno omrežje.

Kot je bilo pojasnjeno, tehnična rešitev zagotavljanja storitev v omrežju Telekoma Slovenije omogoča naslednjo točko prevzema na lokaciji najbližjega vozlišča z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR), ki predstavlja točko agregacije MSAN opreme.

Vežano na novo naloženo obveznost v poglavju 8.2, točka 2 c) *na zahtevo operaterja zagotoviti aktivno povezavo od najbližjega vozlišča z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR) do aktivne opreme Telekoma Slovenije, na kateri se izvaja virtualna razvezava (VULA), ki mora omogočati transparenten prevzem prometa na lokaciji robnega usmerjevalnika*, Telekom Slovenije iz zapisanega razbere, da aktivna povezava, katere regulacijo namerava naložiti Agencija ni del VULA, ampak da bo naložena kot pomožna storitev.

Telekom Slovenije izpostavlja, da je omenjena povezava že danes in bo tudi z novo odločbo del trga 3b in ni jasno, zakaj jo hoče Agencija dodatno uvrstiti še na trg 1. Ta del agregacijskega omrežja je po mnenju Telekoma Slovenije lahko predmet regulacije izključno na trgu 3b, kot dodatna točka prevzema oziroma dodaten nivo dostopa operaterja do omrežja Telekoma Slovenije, poleg že obstoječega regijskega in nacionalnega nivoja dostopa. Ta del agregacijskega omrežja Telekoma Slovenije ni predmet lokalnega dostopa in po mnenju Telekoma Slovenije ne bi smel biti predmet regulacije na trgu 1 niti kot pomožna storitev.

Agencija zapiše, da bo z navedeno pomožno storitvijo oziroma t.j. »ancillary service«, ki sicer ni del VULA, iskalcem dostopa omogočila lažji prehod s trga 3b na trg 1, saj z deregulacijo dela trga 3b »Veleprodalni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« velk del trga 3b ne bo več reguliran. Ker premik s trga 3b na trg 1 zahteva znatne investicije za vzpostavitev skupnih lokacij za zagotavljanje lokalnega prevzema prometa, bo Agencija k obveznosti zagotavljanja neosvetljenih vlaken za povezovanje skupnih lokacij z robnimi vozlišči (LAR), ki je bila Telekomu Slovenije naložena že s trenutno veljavno odločbo, dodala še obveznost zagotavljanja aktivne povezave, ki bo omogočala prevzem prometa na vozliščih z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR), s čemer bo iskalcem dostopa olajšan prehod na trg 1. Agencija ugotavlja, da je naložena obveznost primerna in sorazmerna cilju.

Agencija je del trga 3b deregulirala, ker je ugotovila, da so na pod-trgu A, ki obsega 430 naselij, ki imajo skupno 293.048 gospodinjstev, že prisotne konkurenčne razmere.

Z uvajanjem aktivne povezave od najbližjega vozlišča LAR do aktivne opreme Telekoma Slovenije, Agencija v celoti izniči deregulacijo na pod-trgu A trga 3b in operaterjem zagotovi, da se zanje v resnici skoraj nič ne bo spremenilo. Namesto regionalnega dostopa na 4-ih regijskih točkah, jim omogoči nov regijski dostop, vendar tokrat do 67 lokacij, kjer se nahaja LAR oprema, pri čemer je nov (pod)nivo regijskega dostopa umestila na trg 1. Samo poimenovanje storitve z imenom VULA v ničemer ne spreminja tehnične oblike dostopa, ki ostaja dostop z bitnim tokom. Upošteva se slednje, lahko v naslednji analizi trga pričakujemo popolno deregulacijo trga 3b in naložitev obveznosti aktivne povezave na trgu 1 še nekoliko višje v omrežju, npr. od MSAN-a do nivoja nacionalnega dostopa.

Telekom Slovenije nasprotuje vključitvi aktivne povezave od najbližjega vozlišča LAR do aktivne opreme na trg 1. Razumemo namero Agencije, da želi regulirati del agregacijskega omrežja Telekoma Slovenije od posameznega aktivnega dostopovnega vozlišča (MSAN), kjer se zaključuje bakreno in optično dostopovno omrežje do najbližjega vozlišča z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR), pri čemer pa se nikakor ne strinja, da je ta del agregacijskega omrežja del regulacije na trgu 1. Menimo, da slednje predstavlja izigravanje napotil Evropske Komisije in BEREC-a, vezanih na definicijo relevantnih upoštevanih trgov, ki dostop z bitnim tokom umeščajo na trg 3b.

Agencija odgovarja, da pri oblikovanju ukrepov s katerimi spodbuja razvoj učinkovite konkurence upošteva načelo sorazmernosti, pri tem pa ne zavira razvoja Telekoma Slovenije. XGS-PON in GPON sta bila načrtovana tako, da lahko sobivata na istem omrežju, zato hkraten prehod vseh uporabnikov na istem razcepniku na drugo tehnologijo ni tehnološko nujen. Poleg tega mora Telekom Slovenije na posamezni lokaciji iskalcu dostopa zagotoviti eno točko prevzema, saj je stroškovno povsem neučinkovito, da bi morali iskalci dostopa plačevati stroške za dve ločeni povezavi. S tem pa Agencija ne posega v pravico Telekoma Slovenije glede nameščanja in premeščanja PON opreme v njegovem omrežju. Agencija tako ne

vidi razlogov, da bi zaradi razlogov, ki jih zgoraj navaja Telekom Slovenije, morala v tem primeru v regulatorni odločbi zahtevati prilagoditve od iskalcev dostopa.

Glede na posredovane dodatne tehnične obrazložitve navedene v nadaljevanju, že prejeta stališča Agencije, da ne posega v pravico Telekoma Slovenije glede oblikovanja tehnične rešitve, nameščanja in premeščanja PON opreme v omrežju Telekoma Slovenije, menimo, da je ob naložitvi obveznosti zagotavljanja virtualne razveze lokalnega dostopa, s strani Agencije v odločbi nujno potrebno opredeliti pogoje vezane za zagotavljanje virtualno razvezanega lokalnega dostopa predvsem z vidika transparentnosti naloženih obveznosti tako za Telekom Slovenije, kot za iskalce dostopa.

Telekom Slovenije zato Agenciji predlaga naslednjo dopolnitev opredelitve obveznosti virtualno razvezanega dostopa:

»Obveznosti zagotavljanja virtualno razvezanega dostopa ne posegajo v pravico Telekoma Slovenije glede oblikovanja tehnične rešitve, kot so na primer: zagotavljanje načina vezave dostopovnega omrežja na aktivno dostopovno vozlišče, nameščanje in premeščanje MSAN opreme,...«

Telekom Slovenije v okviru naloženih obveznosti lahko izvaja optimizacijo ali prilagaja tehnično rešitev, pri čemer ta lahko zahteva prilagajanje s strani operaterjev. Kot na primer vzpostavitev točke prevzema do posameznega aktivnega dostopovnega vozlišča v primeru, ko tehnična rešitev predvideva prestavitev povezav v dostopovnem omrežju na drugo dostopovno vozlišče. V primeru, da operater do te aktivne opreme ne bi želel vzpostaviti točke prevzema za zagotavljanje virtualno razvezanega dostopa, Telekom Slovenije povezave ne sme izključiti vendar mora ob tovrstnih prestavitvah posamezno povezavo prekvalificirati kot osrednji dostop na trgu 3b (nacionalni ali regijski nivo dostopa ali dodatno dostop na vozlišču z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR), če bi bila takšna obveznost naložena).«

Telekom Slovenije se je pri uvajanju PON tehnologij odločil za novejšo, ekonomsko bolj učinkovito in tehnološko naprednejšo tehnično rešitev z uporabo Combo SFP (GPON + XGS-PON), zato se samostojnih WDM filtrov v omrežju Telekoma Slovenije ne uporablja. Takšna tehnična rešitev dolgoročno pomeni zmanjšanje števila aktivnih dostopovnih vozlišč, optimalno izrabo pasovnih širin na posameznem vozlišču, manjšo porabo energije, enostavnejšo odpravo napak in uporabo vmesnikov, ki so najbolj razširjeni in stroškovno najbolj učinkoviti.

Telekom Slovenije potrjuje, da XGS-PON in GPON tehnologiji lahko sobivata na istem omrežju, vendar je Telekom Slovenije z izbiro Combo tehnične rešitve implementiral tehnološko rešitev, ki pri vključitvi novega XGS-PON priključka zahteva fizično preklopitev vlakna (do splitterja) iz obstoječega MSANa z GPON porti, na novi MSAN s Combo porti. Na delu omrežja, ki pokriva posamezno področje končnih uporabnikov in je vezano na skupen razcepnik, bo v primeru prve vključitve enega izmed uporabnikov na tehnologijo XGS-PON, potrebna prestavitev vseh uporabnikov na tem področju na novo aktivno opremo.

Pri tem posegu mora imeti v primeru virtualno razvezanega dostopa na MSAN z GPON porti tudi MSAN s Combo porti vzpostavljeno medoperatersko povezavo, če želimo ohraniti isti tip/nivo dostopa za priključke. V kolikor MSAN s Combo zmogljivostmi nima vzpostavljene medoperaterske povezave kot MSAN z GPON zmogljivostmi, se bo spremenil tip/nivo dostopa za vse priključke, ki se prestavijo na MSAN s Combo porti. V tem primeru bo za priključke vključene na MSAN s Combo porti v uporabi tip/nivo dostopa na robnem usmerjevalniku jedrnega omrežja (LAR), regijski ali nacionalni dostop.

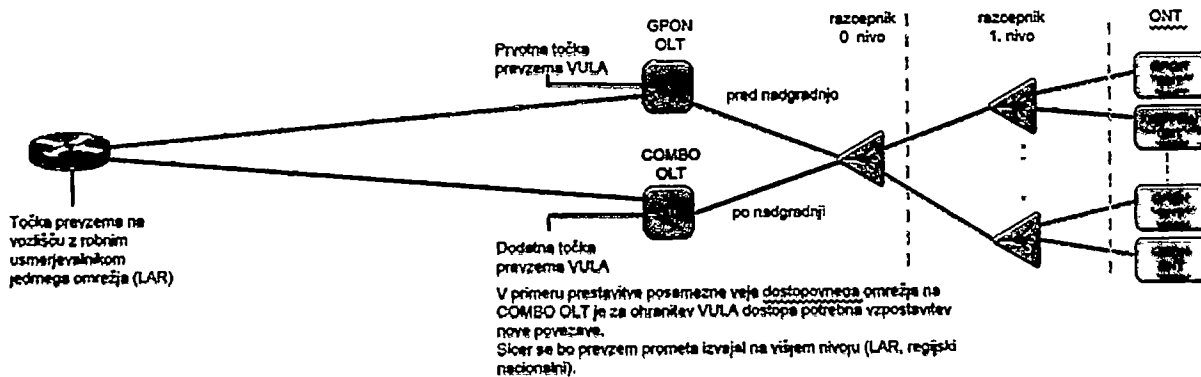
Zato bi bilo za ohranitev istega tipa/nivoja dostopa priključkov, ki so predmet prestavitve, potrebno vzpostaviti medoperatersko povezavo na MSANu s Combo zmogljivostmi, še preden se nanj prične vključevati XGS-PON priključki in predstavljati GPON priključki.

Zaradi fizične topologije omrežja in uporabe Combo rešitve, je nujen prehod vseh uporabnikov na določenem področju – razcepniku (ki sicer podpira obe tehnologiji) na drugo MSAN opremo. To pomeni, da je v primeru, ko operater želi še naprej dostopati do uporabnikov na način VULA, potrebno vzpostaviti NNI povezavo tudi do te

MSAN opreme. V tem primeru to povzroči dodatne stroške nove povezave, za potrebe povezovanja operaterja, ki jih mora kriti operater.

Slikovni prikaz PON tehnične rešitve s Combo SFP, ki jo uporablja Telekom Slovenije:

1. c) bo moral v primeru ukinitve bakrenega omrežja operaterju za vsakega posameznega končnega uporabnika ali skupino uporabnikov omogočiti nemoten prehod na enakovredno ali boljše tehnološko rešitev na optičnem omrežju s hitrostjo, ki je primerljiva ali večja od hitrosti ukinjene bakrene zanke, z izjemo območij, kjer ukinja bakreno omrežje in ga ne nadomešča s svojim lastnim optičnim, če je končnega uporabnika možno priključiti na najmanj tehnološko enakovredno odprto širokopasovno omrežje, pri čemer bo Telekom Slovenije lahko omrežje ukinil šele, ko bo na območju predvidenem za ukinitve izključil tudi svoje končne uporabnike.

Telekom Slovenije predlaga, da obveznost dostopa do bakrene zanke ne bi več veljala v naseljih oziroma na posameznih območjih, kjer je prisotno vzporedno optično omrežje Telekoma Slovenije ali OŠO ali pa gre za naselje, kjer je na podlagi javnega razpisa z javno dražbo za dodelitev radijskih frekvenc za zagotavljanje javnih komunikacijskih storitev v radiofrekvenčnih pasovih 800 Hz, 900 MHz, 1800 MHz, 2100 MHz in 2600 MHz, Si.mobil (sedaj A-1) na dražbi pridobil frekvence v frekvenčnem pasu 800 MHz s posebno obveznostjo pokrivanja z LTE omrežjem na območju belih lis.

To bi pripomoglo k spodbujanju prehoda operaterjev in uporabnikov na NGA omrežja, kar je tudi eden od ciljev Agencije.

Prav tako predlagamo, da Telekom Slovenije ni več dolžan vzdrževati bakrenega omrežja po najavi 6 mesečnega ukinitvenega roka in izključitvi vseh svojih naročnikov. Vsi naročniki morajo imeti možnost prehoda na enake ali boljše storitve, kot jih je imel do sedaj (primerljiva ali višja hitrost, ne glede na medij). Storitve na bakrenem omrežju se ukinejo in se s tem tako naročnikom Telekoma Slovenije kot novim iskalcem dostopa ponudi možnost koriščenja optičnega ali brezžičnega omrežja, ki je pogoj za hitrejši prehod na NGA omrežje.

Telekom Slovenije ima primere, kjer je na določeni trasi priključenih v omrežje samo še nekaj naročnikov. Dolžina trase je lahko tudi več kilometrov in vzdrževanje take trase ni več rentabilno. Takšnih primerov je predvsem na ruralnih območjih veliko, zato ima Telekom Slovenije visoke stroške vzdrževanja omrežja, ki je pred ukinitvijo.

Telekom Slovenije lahko naročnike prestavi na enako ali boljše omrežje. Omrežje je lahko optično ali brezžično. Brezžično omrežje v tem primeru ne sme biti zanemarljivo, saj je tako Telekom Slovenije kot drugi operaterji že investiral v nakup licenčin za ponujanje 5G in bo še dodatno investiral v izgradnjo 5G omrežja. Pogoj Agencije, ki navaja preključitve naročnikov samo na optično omrežje, ponovno kaže na nov način izčrpanja podjetja.

Zato nova dopolnitev obveznosti »na optičnem omrežju s hitrostjo, ki je primerljiva ali večja od hitrosti ukinjene bakrene zanke« ni ustrezna in jo je potrebno iz obveznosti črtati.

Na primeru OŠO Kostak Krško lahko pokažemo, da je obveznost, kot jo načrtuje Agencija za Telekom Slovenije škodljiva.

Občina Krško je prejela sredstva za izgradnjo OŠO omrežja, vendar ni pokrila vseh gospodinjstev v naselju. Razlog za to je lahko tudi v neobstoju povpraševanja po optičnem omrežju s strani končnih uporabnikov ali nepripravljenosti za soinvesticijo v omrežje.

V tabeli so naselja v občini Krško, v katerih je Telekom Slovenije prisoten samo z bakrenimi priključki, istočasno pa so v naselju tudi optični priključki OŠO Kostak

Naselje	Gospodinjstev	Št. OPT Kostak	Aktivni priključki na TS Cu omrežju - Kostak nepokrito	Delež preostalo TS
Anže	37	23	4	11%
Ardro pod Velikim Trnom	15	10	1	7%
Armeško	62	48	1	2%
Brege	78	39	3	4%
Brestanica	421	90	91	22%
Brezje pri Dovškem	42	21	1	2%
Brezje pri Senušah	35	24	1	3%
Brezovska Gora	31	20	1	3%
Bučerca	31	20	5	16%
Cesta	26	18	1	4%
Čretež pri Krškem	15	13	2	13%
Dobrava ob Krki	30	20	3	10%
Dobrava pod Rako	8	2	1	13%
Dobrova	59	40	1	2%
Dol	9	5	4	44%
Dolenja Lepa vas	4	2	1	25%
Dolenja vas pri Krškem	79	46	5	6%
Dolenji Leskovec	101	60	6	6%
Dolga Raka	21	5	10	48%
Dovško	92	37	10	11%
Drenovec pri Leskovcu	20	14	4	20%
Drnovo	214	56	8	4%
Gmajna	59	14	13	22%
Golek	53	30	2	4%
Goli Vrh	6	2	2	33%
Gorenji Leskovec	29	20	1	3%
Jelenik	18	12	1	6%
Kalce	15	11	1	7%
Kalce-Naklo	47	1	35	74%
Koprivnica	45	27	13	29%
Koritnica	7	2	4	57%
Kostanjek	39	26	1	3%

Kremen	87	67	6	7%
Kržišče	13	9	4	31%
Libna	67	2	24	36%
Lomno	23	19	1	4%
Mali Kamen	89	41	14	16%
Mikote	24	15	1	4%
Mladje	9	5	2	22%
Mrtvice	75	51	4	5%
Nova Gora	30	28	2	7%
Planina pri Raki	23	10	3	13%
Pleterje	63	63	2	3%
Podbočje	111	90	21	19%
Podlipa	18	12	3	17%
Podulce	46	15	18	39%
Presladol	58	44	1	2%
Pristava ob Krki	12	8	1	8%
Raka	133	35	67	50%
Ravne pri Zdolah	80	47	3	4%
Ravni	21	16	1	5%
Ravno	33	15	2	6%
Reštanj	85	53	5	6%
Rožno	82	47	6	7%
Sela pri Raki	45	26	2	4%
Senuše	57	34	14	25%
Slivje	9	3	1	11%
Spodnja Libna	24	1	9	38%
Spodnje Dule	25	21	2	8%
Spodnji Stari Grad	96	54	7	7%
Srednje Pijavško	6	5	1	17%
Stari Grad	85	47	4	5%
Stolovnik	85	44	13	15%
Straža pri Raki	56	32	3	5%
Šedem	48	35	2	4%
Šutna	42	13	18	43%
Trška Gora	65	34	6	9%
Velika vas pri Krškem	96	80	7	7%
Veliki Dol	49	28	7	14%
Veliki Kamen	81	44	26	32%
Veliki Trn	22	11	3	14%
Veniše	93	43	7	8%
Vihre	53	32	4	8%

Vrhulje	10	5	1	10%
Zaloke	19	12	3	16%
Žabjek v Podbočju	17	14	2	12%
SKUPAJ	4013	2068	570	14%

V 76 takšnih naseljih je 4.013 gospodinjstev, Kostak ima zgrajenih 2.068 optičnih OPT, Telekom Slovenije pa ima aktivnih 570 priključkov na naslovih, kjer optično omrežje Kostak ni zgrajeno.

Telekom Slovenije ima na bakrenem omrežju še 14 % gospodinjstev, zaradi katerih mora vzdrževati bakreno omrežje, ki je bilo grajeno za praktično 100% gospodinjstev. V tem primeru govorimo o nekaj 100 km bakrenih kablov.

Na takšnih področjih Telekom Slovenije bo Telekom Slovenije še vedno v celoti reguliran in ne bo mogel ukiniti dragega bakrenega omrežja, ne da bi investiral v izgradnjo optičnih priključkov kljub temu, da je država financirala izgradnjo optičnega omrežja v teh naseljih, ker je na takšnem območju vsakršna tržna izgradnja nerentabilna.

Podobno kot v zgoraj opisanem primeru OŠO v Krškem, ima Telekom Slovenije v večini naselij z OŠO posamezne bakrene priključke, ki niso pokriti z optiko. Načrtovana regulacija mu ne bo dopušča koristiti niti brezžičnega omrežja, ki bi v posameznih primerih omogočalo ukinitvev celih vej bakra.

Agencija bo na ta način Telekom Slovenije silila v izgradnjo optičnih priključkov tudi tam, kjer je vsakršna izgradnja tržno nezanimiva, ne da bi mu bila pri tem sredstva povrnjena, kot v primeru OŠO. Agencija je s to obveznostjo naložila pogoje, ki jih Telekom Slovenije ni dolžan zagotavljati niti kot izvajalec univerzalne storitve. Pri univerzalni storitve je pomembno, da izvajalec končnemu uporabniku omogoči koriščenje predpisanih storitev, način(medij) zagotavljanja pa je prepuščen izbiri izvajalca.

Agencija odgovarja, da bi predlog Telekom Slovenije, da se umakne obveznost dostopa do bakrenega omrežja v naseljih, kjer je optično omrežje Telekom Slovenije ali OŠO, pomenil diskriminacijo iskalcev dostopa, ki tako za razliko od Telekom Slovenije ne bi mogli več ponujati storitev na bakrenem omrežju.

V smernicah za tržno analizo in ocenitev pomembne tržne moči v skladu z regulativnim okvirom EU za elektronska komunikacijska omrežja in storitve je Komisija zapisala »Ko večina strank preide na zmogljivejšo infrastrukturo, morda ostane skupina uporabnikov, ki še vedno uporablja zastarelo tehnologijo. V tem primeru bi morali nacionalni regulativni organi ubrati regulativni pristop, ki s preozko opredelitvijo trgov ne bi na neustrezen način še ohranjal cikla ujetosti.«

Agencija bi v primerih, ko že danes obstaja vzporedno optično omrežje Telekom Slovenije ali OŠO brez škode za potrošnike in operaterje deregulirala bakrene priključke in njihovo morebitno uporabo prepustila komercialnim dogovorom. Agencija ni v ničemer utemeljila ali dokazala, da bi bila regulacija teh priključkov še vedno potrebna in bi pripomogla k večji konkurenčnosti na teh območjih z nameravano regulacijo pravzaprav podaljšuje cikel ujetosti in zavira prehod na zmogljivejše tehnologije.

Agencija odgovarja, da bi predlog Telekom Slovenije v praksi lahko pomenil še večje število P2P povezav, saj so lahko nekatere, ki so sicer zgrajene, še neaktivne zaradi obstoječega vzporednega bakrenega omrežja, za iskalca dostopa pa je ključen potencial, ki je na nekem območju. Glede na to, da iskalci dostopa glede tega niso podali pripomb, bo Agencija zvišala mejo in sicer na 64 zgrajenih P2P povezav, ki so povezane na ODF, kar še vedno predstavlja le slabo četrtnino funkcijskih lokacij Telekom Slovenije z P2P optičnimi povezavami oziroma manj kot 15 % funkcijskih lokacij Telekom Slovenije z optiko. S tem bo Agencija delno upoštevala predlog Telekom Slovenije. Agencija ponovno poudarja, da navedena meja velja samo na funkcijskih lokacijah, na katerih pred nameravano ukinitvijo ni bila fizično razvezana nobena optična zanka. Agencija še dodaja, da lahko Telekom Slovenije v vseh ostalih primerih ukine celotno P2P lokacijo, pri tem pa mora bodisi ohraniti obstoječi ODF bodisi postaviti primeren ulični kabinet, ki omogoča namestitvev razcepnikov iskalcev dostopa in prevezovanje P2P povezav.

Telekom Slovenije v nadaljevanju še dodatno pojasnjuje, zakaj je predlagal 128 povezav in zakaj število 64 povezav ni ustrezno. 128 priključkov je kapaciteta dveh GPON portov, s čimer je Telekomu Slovenije dana možnost, da ukine celoten MSAN, ki zaseda dve vlakni proti agregacijskem omrežju. Ob tem Telekom Slovenije dodaja, da je na vseh MSANih, na katere seli priključke, na voljo reguliran VULA dostop.

Agencija s spremembo na 64 zgrajenih P2P OPT nikakor ne pripomore k temu, da bi Telekom Slovenije lahko vsaj v manjši meri optimiziral svoje omrežje. Če govorimo o 15 % funkcijskih lokacij, ki so s tem tangirane, moramo opozoriti, da je na teh lokacijah zgolj 0,5 % P2P zgrajenih priključkov ali 2 promila vseh FTTH OPT.

Že predlog, ki ga je Telekom Slovenije podal je bil minimalističen. Meja 128 aktivnih priključkov omogoča optimizacijo na 4 % P2P zgrajenih priključkov.

Telekom Slovenije predlaga, da Agencija omogoči ukinitve vseh manjših lokacij, na katerih je do vključno 128 tovrstnih povezav. V kolikor so bile na teh lokacijah pred nameravano ukinitvijo razvezane zanke, sta morali od vzpostavitve zanke miniti vsaj 2 leti od vzpostavitve kolokacije pa vsaj 5 let.

Na takih lokacijah je danes 2 % razvezanih OPT, to je 369 LLU vlaken. Vse kolokacije tipa A, B, ali C na katerih se nahajajo ta razvezana vlakna, so krepko starejše od 5 let, in predstavljajo manjši del vseh razvezanih dostopov na teh kolokacijah, kar pomeni, da bi bile kolokacije za operaterje še vedno smiselne. Večino teh razvezanih zank bi lahko operaterji, brez poseganja v kvaliteto storitve, prestavili na že vzpostavljeni VULA model. Prav tako bi lahko bili predmet potencialne ukinitve vse lokacije, kjer še ni vzpostavljene razvezave.

Telekom Slovenije bi na ta način pridobil možnost optimizacije omrežja, ne da bi potreboval vzdrževati neoptimalno stanje, ob tem pa operaterji ne bi bili v ničemer prikrajšani, saj jim je na vseh lokacijah omogočena virtualna razvezava.

8.3 Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja

Popust za dolgoročen zakup bo moral biti v enakih odstotkih in v enakem časovnem okviru na voljo vsem operaterjem, s katerimi ima Telekom Slovenije sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu na upoštevni trgih 1 in 3b. Vsi operaterji bodo morali biti istočasno obveščeni o popustih. V primeru pogajanj bodo morali biti vsi operaterji obravnavani enakopravno, vključno s hkratnim povabilom na pogajanja. Telekom Slovenije popustov ne bo smel obračunati sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem.

Določilo, po katerem Telekom Slovenije popustov ne bo smel obračunati sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, je v neposrednem nasprotju z Priporočilom Evropske komisije z dne 11. septembra 2013 o doslednih obveznostih nediskriminacije ter metodologijah za izračun stroškov za spodbujanje konkurence in izboljšanje okolja za naložbe v širokopasovne povezave (2013/466/EU), uvodna izjava 19:

»Količinski popusti in/ali dolgoročni sporazumi o oblikovanju cen dostopa so pomembno orodje za spodbujanje naložb v omrežja NGA, zlasti kjer so med potrošniki še slabo uveljavljena, in so lahko združljivi s pristopom EoI in EoO. Vendar pa bi smeli NRO, da bi zagotovili možnost vstopa na trg učinkovitim konkurentom, sprejeti količinske popuste operaterjev s pomembno tržno močjo za njihova lastna podjetja na koncu prodajne verige, na primer njihovo maloprodajno enoto, le, če ne presegajo najvišjega količinskega popusta, v dobri veri ponujenega tretji stranki, ki želi imeti dostop.«

Priporočilo Agencijo napotuje, da sme sprejeti količinske popuste operaterjev s pomembno tržno močjo za njihovo maloprodajno enoto, v kolikor so enako visoki popusti na veleprodajnem trgu ponujeni tudi drugim operaterjem. Omenjena prepoved obračuna popustov samemu sebi postavlja maloprodajno enoto Telekoma Slovenije v podrejen položaj v primerjavi z ostalimi konkurenti. Vsi operaterji na trgu bodo smeli dostopati do veleprodajnega vložka po ceni s popustom in na podlagi slednje oblikovati maloprodajno ceno storitve. Maloprodajni enoti Telekoma Slovenije bo slednje onemogočeno, kar bo Telekom Slovenije prisililo v oblikovanje višjih maloprodajnih cen od konkurence.

Pojasnilo Agencije, izraženo v Odgovorih na pripombe v 1. krogu Analize trgov:

»Agencija še dodaja, da Telekom Slovenije sam sebi oziroma svoji maloprodajni enoti popustov za dolgoročni zakup ne bo smel obračunati, ker bi to lahko privedlo do dviga rednih reguliranih veleprodajnih cen, ki so predmet preverjanja po ERT modelu. Telekom Slovenije bi namreč dolgoročni popust lahko apliciral na vse lastne priključke in na ta način ob nižji maloprodajni ceni priključkov, ki bi bili podvrženi dolgoročnemu zakupu, pozitivno opravil ERT. Na drugi strani pa bi bila redna veleprodajna cena še vedno vezana na redno maloprodajno ponudbo Telekoma Slovenije, ki pa je kot tako Telekom Slovenije na trgu niti ne bi ponujal, saj bi vsa maloprodajna ponudba Telekoma Slovenije temeljila na veleprodajni ceni, ki vključuje popust za dolgoročni zakup.«

Pojasnilo Agencije je povsem v nasprotju s Priporočilom Evropske komisije z dne 11. septembra 2013 o doslednih obveznostih nediskriminacije ter metodologijah za izračun stroškov za spodbujanje konkurence in izboljšanje okolja za naložbe v širokopasovne povezave (2013/466/EU), uvodna izjava 49:

»Zaradi sedanje negotovosti povpraševanja glede opravljanja širokopasovnih storitev zelo visoke hitrosti je za spodbujanje učinkovitih naložb in inovacij pomembno, da se v skladu s členom 8(5)(d) Direktive 2002/21/ES operaterjem, ki vlagajo v omrežja NGA, omogoči določena stopnja prožnosti pri oblikovanju cen, da preskusijo cenovne točke in izvajanje ustreznega oblikovanja cen za prodor na trg. To bi operaterjem s pomembno tržno močjo in tistim, ki želijo imeti dostop, omogočilo delno delitev tveganja, povezanega z naložbami, **na podlagi oblikovanja različnih cen v skladu s stopnjo zavzetosti tistih, ki želijo imeti dostop.** Posledica tega bi lahko bile nižje cene za dolgoročne sporazume z jamstvi za količine, kar bi lahko pomenilo, da tisti, ki želijo imeti dostop, prevzamejo nekatera tveganja, povezana z negotovim povpraševanjem. Poleg tega je nujna prožnost pri oblikovanju cen na veleprodajni ravni, da se tistim, ki želijo imeti dostop, in operaterjem s pomembno tržno močjo omogoči oblikovanje različnih cen na maloprodajnem trgu širokopasovnih storitev, da se bolje obravnavajo prednostne izbire odjemalcev in hitrejši prodor širokopasovnih storitev zelo visoke hitrosti.«

Priporočilo omogoča Telekomu Slovenije oblikovanje cen v skladu s stopnjo zavzetosti tistih, ki želijo dostop do omrežja. Slednje pomeni, da so tisti, ki pri dostopu kažejo večjo zavzetost (tj. zakupijo večje količine), lahko deležni nižje cene. Dostop do omrežja Telekoma Slovenije želijo tako operaterji kot maloprodajna enota Telekoma Slovenije. Zakaj bi torej slednja ne smela biti deležna enakih ugodnosti kot drugi operaterji?

Agencijo prosimo za pojasnilo, kakšen regulatorni cilj zasleduje z neupoštevanjem Priporočila in predhodno opisano diskriminacijo maloprodajne enote Telekoma Slovenije. Želimo namreč verjeti, da cilj niso visoke maloprodajne cene Telekoma Slovenije, kot v pojasnilu med drugim navaja Agencija (tj. »in na ta način ob nižji maloprodajni ceni priključkov, ki bi bili podvrženi dolgoročnemu zakupu, pozitivno opravil ERT«).

6. Telekom Slovenije bo moral pri izvrševanju obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja v upoštevati naslednje roke in zahteve:
  - a) rok za odgovor na poizvedbe preko istega informacijskega sistema v zvezi z informacijami glede ~~lokalnega~~ dostopa do komunikacijskih objektov je največ ~~15 minut~~ 3 delovne dni od oddaje popolne poizvedbe, ki mora vsebovati dokumentacijo iz katere je nedvoumno razvidna zahteva operaterja. V primeru, da bo moral Telekom Slovenije za pripravo odgovora izvesti dodatne aktivnosti na terenu, znaša rok za odgovor na poizvedbo ~~3 delovne dni~~ 8 delovnih dni. V primeru, da je pri dostopu do fizične infrastrukture skupna dolžina trase več kot 1 km oziroma v primeru dostopa do stavbne fizične ali pasivne komunikacijske infrastrukture za več kot 50 omrežnih priključnih točk, se navedeni rok podaljša za 1 delovni dan za vsak nadaljnji začetni kilometer oziroma nadaljnjih 50 omrežnih priključnih točk. Telekom Slovenije mora ob odgovoru navesti tudi kontaktne podatke osebe, ki bo vodila postopek,
  - b) v primeru zavrnitve operaterjeve poizvedbe za dostop do komunikacijskih objektov bo moral Telekom Slovenije z razlogi za zavrnitev nemudoma seznaniti operaterja preko istega informacijskega sistema, tako, da bo ~~že~~ na podlagi avtomatiziranega odgovora na poizvedbo jasno in nedvoumno razviden razlog za zavrnitev. Telekom Slovenije bo moral na podlagi izrecne zahteve operaterja najkasneje v roku ~~35~~ 3 delovnih dni v ~~njenih~~ njenih ~~negovih~~ negovih prostorih predložiti tehnično dokumentacijo, iz katere morajo izhajati natančni razlogi za zavrnitev. Telekom Slovenije bo moral operaterju na njegovo zahtevo izročiti tudi kopijo tehnične dokumentacije. V primeru, da bo Telekom Slovenije operaterju zavrnil dostop do komunikacijskih objektov iz razloga razvojnih rezerv, bo moral izkazati dokumente, ki izkazujejo upravičenost zavrnitve (npr. skica stanja, izsek iz projekta, povzetek razvojnega načrta z datumi, pomembnimi za izvedbo načrta), vendar samo v obsegu, ki zadostuje za utemeljitev zavrnitve dostopa. Telekom Slovenije dostopa ne bo smel

zavrnil, kadar se obdobje, za katerega je zaprosen dostop v celoti zaključi pred pričetkom izvedbe načrtov na katere se sklicuje Telekom Slovenije in je po zaključku obdobja dostopa možna nemotena izvedba načrtov Telekoma Slovenije. V primeru, da bo Telekom Slovenije zavrnil poizvedbo brez navedbe jasnega, nedvoumnega in razumljivega razloga, take poizvedbe operaterju ne bo smel zaračunati, ker se šteje, da storitev ni bila opravljena,

Pri tej dopoljeni obveznosti je Agencija združila roke za poizvedbo in naročilo storitev množičnih rezidenčnih storitev razvezanega dostopa, ki so v sistemih evidentirane in informacijsko podprte ter fizične infrastrukture Telekoma Slovenije (kabelske kanalizacije, jaškov, drogov, ...), ki zaradi zgodovinskih razlogov ni niti evidentirana v sistemih, niti informacijsko podprta.

Predlog Agencije je v praksi neuresničljiv, saj se npr. poizvedba pri storitvah razvezanega dostopa do končnega uporabnika, lahko izvede elektronsko, pri fizični infrastrukturi pa je cel sklop aktivnosti potrebno izvesti fizično na terenu. Na podlagi tehnične dokumentacije se izvede preveritev trase in dejanskega stanja na terenu, odpiranje kabelskih jaškov, ogled zasedenosti kanalizacije in cevi, ter izdelava poročila o trasi in zasedbi kapacitet.

Predlagamo, da Agencija ločeno analizira roke za storitve razvezanega dostopa in ločeno za storitve dostopa do fizične infrastrukture. V nadzornih postopkih na upoštevanih trgih 3a in 3b je Agencija večkrat lahko pridobila podatke, kjer so zbrani podatki, da Telekom Slovenije za poizvedbe in naročila operaterjem zagotavlja krajše roke kot za svojo maloprodajno enoto. Agencija naj ohrani trenutno predpisane roke, ki jih zaradi dalj časa zaostrenih epidemioloških razmer za Telekom Slovenije predstavljajo še dodaten izziv.

Veliko aktivnosti pri izvajanju in zagotavljanju poizvedb in projektiranja je na strani operaterja ali izvajalca operaterja, Telekom Slovenije pri aktivnostih sodeluje (zagotavlja nadzor), nista pa sama izvedba in rok za izvedbo aktivnosti odvisna od Telekoma Slovenije. Agencijo pozivamo, da naj roke za aktivnosti na strani operaterja izloči iz obveznosti ali pa naj roke predpiše samo za aktivnosti, ki jih dejansko opravlja Telekom Slovenije.

Glede informacijske podpore Telekom Slovenije pojasnjuje, da bo operaterjem informacije zagotovil na enak način in v enakem obsegu, kot jih zagotavlja samemu sebi.

c) rok za izvedbo naročila (priključitev končnega uporabnika) v primeru bakrenega omrežja, ki ga za dostop do komunikacijskih objektov je 15 delovnih dni od prejema naročila. Naročilo lahko operater poda takoj največ tri mesece po prejemu pozitivnega odgovora na preveritev preko istega informacijskega sistema, je 8 delovnih dni od prejema naročila, ki ga lahko operater poda takoj po prejemu pozitivnega odgovora na preveritev preko istega informacijskega sistema vsehobavati pa mora vso dokumentacijo, ki je potrebna za izvedbo, pri čemer lahko Telekom Slovenije zahteva njeni dopolnitev v roku največ 8 delovnih dni od prejema dokumentacije, sicer se lahko ta rok dokumentacija šteje za popolno. V primeru, da je pri dostopu do fizične infrastrukture skupna dolžina trase več kot 1 km oziroma v primeru dostopa do stavbne fizične ali pasivne infrastrukture za več kot 50 omrežnih priključnih točk, se rok za izvedbo naročila podaljša za 2 delovna dneva za vsak nadaljnji začetni kilometer oziroma nadaljnjih 50 omrežnih priključnih točk. Rok za izvedbo naročila se lahko v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljša, pri čemer bo moral o podaljšanju roka pa mora obvestiti operaterja in Agencijo, slednje pa mora bo moral takoj po nastanku takšne situacije tudi seznaniti s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi. Za izredne razmere se štejejo okoliščine, na katere Telekom Slovenije nima vpliva, niti jih ne more vnaprej napovedati in ki bistveno otežujejo izvajanje obveznosti oziroma povzročijo dodatno delo, ki ga je potrebno opraviti prioritarno in je zaradi tega potrebno preložiti izvajanje naloženih obveznosti (npr. žledolom). Navedeni rok se lahko sporazumno spremeni, če se operaterja dogovorita drugače. Telekom Slovenije in operater se lahko dogovorita, da bo dela izvajal operater. V tem primeru bo moral Telekom Slovenije zagotoviti prost dostop do mest, na katerih bo potekalo varjenje vlaken in ostala potrebna dela ter po svoji presoji zagotoviti nadzor nad izvajanjem del, ki se bodo lahko pričelana največ 10 delovnih dni po prejemu naročila.

Veliko aktivnosti pri izvajanju naročil in sprememb (projektiranje, pridobivanje soglasij, priprava dokumentacije za gradnjo omrežja, priprava projekta izvedenih del, primopredaja posameznih tras, vpis v informacijske sisteme, priprava predloga vpisa v kataster GJI, ...) je na strani operaterja ali izvajalca operaterja, Telekom Slovenije pri aktivnostih sodeluje (zagotavlja nadzor), nista pa sama izvedba in rok za izvedbo aktivnosti odvisen od Telekoma Slovenije.

Agencija navaja, da se rok za izvedbo naročila lahko v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljša in podaja opredelitev izrednih razmer. Definicija, ki jo predlaga Agencija je neprimerna, skuša omejiti nedoločen pravni pojem in postavlja prestroge kumulativne pogoje, saj bi lahko tudi v primeru naravnih nesreč prišlo do ugovorov, da niso izpolnjeni vsi pogoji. Prav tako je primeroma naveden le naravni pojav žledolom, kar bi lahko navedlo na sklepanje, da izredne razmere predstavljajo le naravne nesreče, kar pa v realnosti ne drži. Poslovanje lahko privede tudi do drugih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije, ki niso posledica naravnih pojavov, npr. nenadno znatno povečanje vlog v primerjavi s preteklimi obdobji. Telekom Slovenije se pri poslovanju vede racionalno in planira zasedbo ekip glede na pričakovani prirast vseh opravil (vklopi, izklopi, odprave napak), zato nima na »rezervi« ekip, ki bi lahko takšen nenaden dvig vlog za vklop izvedla v predpisanih rokih. V nasprotnem bi morali operaterji natančno napovedati predvideno (konstantno) število opravil po tednih mesecih ali celo tednih, ki bi jih moral Telekom Slovenije operaterjem zaračunati ne glede na dejansko izvedbo, saj bi temu primerno dvignil stroške za dodatne kadrovske okrepitve. Števila zaposlenih tudi ni moč racionalizirati preko noči, oz. jih za predmetna opravila najemati kot začasno prekarno delovno silo, saj je za tovrstno delo potreben ustrezno usposobljen kader, ki ni na voljo za sezonsko oziroma mesečno delo.

Zato predlagamo, da se definicija iz ukrepov izbríše, izredne razmere predstavljajo pravni standard, ki se v vsakem posamičnem primeru napolni z vsebino, in bi neustrezna omejujoča definicija pripeljala le do dodatnih spornih situacij in potreb po redefiniranju.

Agencijo pozivamo, da roke za aktivnosti na strani operaterja izloči iz obveznosti ali pa naj roke predpiše za posamezne aktivnosti, ki jih dejansko opravlja Telekom Slovenije.

Glede informacijske podpore Telekom Slovenije pojasnjuje, da bo operaterjem informacije zagotovil na enak način in v enakem obsegu, kot jih zagotavlja samemu sebi.

7. *Telekom Slovenije bo moral v okviru izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja v svoji vzorčni ponudbi za veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji določiti naslednje pogodbene kazni:*
  - a. *v primeru zamude pri izvedbi naročila ~~razvezanega dostopa do komunikacijskih objektov ali~~ lokalnega dostopa bo dolžen za prvih 10 dni zamude plačati pogodbeno kazen v višini 50 % mesečne zakupnine za ustrezno obliko ~~razvezanega dostopa do komunikacijskih objektov ali~~ lokalnega dostopa za vsak posamezen dan in od 11. dne zamude dalje 150 % mesečne zakupnine za ~~naročeno~~ ustrezno obliko ~~razvezanega dostopa do komunikacijskih objektov ali~~ lokalnega dostopa za vsak posamezen dan zamude, vendar v posameznem primeru zamude skupno ne več kot 18-kratnik mesečne zakupnine za ustrezno obliko ~~razvezanega dostopa do komunikacijskih objektov ali~~ lokalnega dostopa, pri čemer se tovrstna oblika pogodbene kazni upošteva tudi v primeru napačnega odgovora na poizvedbe,*

Predlagana obveznost Agencije ne upošteva dejanskega stanja, kdo izvaja posamezen korak procesa zagotavljanja naročil storitev in je nesorazmerna po višini.

Veliko aktivnosti pri izvajanju naročil in sprememb (projektiranje, pridobivanje soglasij, priprava dokumentacije za gradnjo omrežja, priprava projekta izvedenih del, primopredaja posameznih tras, vpis v informacijske sisteme, priprava predloga vpisa v kataster GJI, ...) je na strani operaterja ali izvajalca operaterja, Telekom Slovenije pri aktivnostih sodeluje, nista pa sama izvedba in rok za izvedbo aktivnosti odvisna od Telekoma Slovenije. Zaradi opisanega razloga Agencijo pozivamo, da navedeno upošteva in tako ne predpiše enega samega roka za izvedbo posameznega naročila in posledično naloži še nesorazmerne pogodbene kazni za zamudo tega roka. Predlagamo, da Agencija pogodbene kazni ne določi za zamudo roka za aktivnosti na strani operaterja oziroma da pogodbene kazni določi samo za aktivnosti in roke, ki jih dejansko opravlja Telekom Slovenije. Poleg tega Telekom Slovenije meni, da je treba pri določanju pogodbene kazni upoštevati tudi pomen obveznosti in dolžino predpisanih rokov ter da so aktivnosti, ki so vštete v rok na strani operaterja ali izvajalca operaterja, Telekom Slovenije pri aktivnostih sodeluje (zagotavlja nadzor), nista pa sama izvedba in rok za izvedbo aktivnosti odvisna od Telekoma Slovenije in zato tudi posledic zamude roka z določanjem pogodbene kazni ni primerno in sorazmerno predpisati oziroma določiti Telekomu Slovenije.

Glede same višine določanja pogodbene kazni Telekom Slovenije ocenjuje, da je le-ta nesorazmerna, zlasti ob upoštevanju zgoraj navedenega. V skladu s pravili obligacijskega prava, ki jih je treba upoštevati tudi pri določanju pogodbene kazni v teh primerih, saj gre za neizpolnitev oziroma kršitev pogodbene obveznosti ali za zamudo z izpolnitvijo pogodbene obveznosti, pogodbena kazen ne sme biti nesorazmerno visoka. Kot merilo pri presoji višine pogodbene kazni se uporabi pomen, ki ga ima predmet obveznosti za pogodbi zvesto stranko in tudi kakšna potencialna škoda bi lahko zaradi zamude ali kršitve pogodbene obveznosti nastala. Poleg tega celotna izvedba ni odvisna le od Telekoma Slovenije, ampak so določene aktivnosti, ki so vštete v rok, na strani operaterja ali izvajalca operaterja. Telekom Slovenije glede na navedeno predlaga, da se pogodbene kazni določijo samo za aktivnosti in roke, ki jih dejansko opravlja Telekom Slovenije, ter da so le-te določene tudi po višini sorazmerno glede na pomen predmeta obveznosti.

Agencija ugotavlja, da bi bilo Telekomu Slovenije potrebno naložiti tudi obveznost, da bo moral operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, v enakih časovnih in kakovostnih okvirih kot svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, omogočiti dostop do informacij uporabo istega informacijskega sistema, predvsem pa do informacij o topologiji omrežja, o načrtih začetku posodabljanja ali gradnje omrežja (razen vzdrževalnih del), zlasti glede gradnje optičnega omrežja in morebitnega ukinjanja bakrenega omrežja, s podatki za posamezen priključek do naslova natančno, pred pričetkom del (tj. razred priključka 4), vključno s ~~planiranim~~ predvidenim datumom izgradnje priključka, zlasti glede polaganja optičnega omrežja in morebitnega ukinjanja bakrenega omrežja do posameznih uporabnikov, za vse posodobitve (razen vzdrževalnih del) najmanj 10 delovnih dni pred možnostjo o možnosti oddaje naročila za spremembo ali izvedbo priključka, ki je zgrajen na novo in ki ustreza razredu 3, vendar pa najmanj 10 delovnih dni pred tem, v vseh navedenih primerih pa ne kasneje kot je o tem obveščena maloprodajna enota Telekoma Slovenije, oziroma njegova hčerinska ali partnerska podjetja. Za priključke, ki sicer ustrezajo razredu 3, niso pa bili vpisani v informacijski sistem, ker gre za novo zgrajene stavbe, ki v času gradnje omrežja na terenu niso obstajale, je možno naročilo oddati takoj, pri tem pa je treba razred priključka hkrati tudi vnesti v informacijski sistem. Informacije o spremembi razreda priključka (npr. prehod iz razreda 4 v razred 3) morajo biti objavljene v roku 3 dni od nastanka spremembe.

Operater omrežja je reguliran v okviru zagotavljanja dostopa do **obstoječega** omrežja in ne v okviru posodabljanja in izgradnje novega omrežja. Po zgraditvi omrežja je operater omrežja podatke o zgrajenem omrežju dolžan posredovati, plan izgradnje in izvedbe pa je izključno v pristojnosti operaterja omrežja in o tem operater omrežja ne bi smel biti dolžan obveščati drugih. Telekom Slovenije vsem operaterjem in svoji maloprodajni enoti ter partnerskim podjetjem daje iste informacije ob istem času. Tudi lastna maloprodaja nima možnosti izvajanja sklepanja pogodb, saj na podlagi plana še ni jasno kdaj in kje točno bo zgrajeno omrežje. Zato Telekom Slovenije ne more sklepati pogodb z naročniki, saj so lahke le te zaradi dinamike spreminjanja prodajnih paketov drugačne ob dejanski izgradnji naročnika. Telekom Slovenije zato predlaga Agenciji, naj z regulacijo ne posega v investicijsko gradnjo, saj bo s tem dosegla zgolj ustavitve investicij v omrežje in izčrpala operaterja, ki največ vlaga v ruralna območja.

Telekom Slovenije na operaterskem portalu redno objavlja vse spremembe na omrežju. Prav tako je Agencija v postopkih nadzora na Telekomu Slovenije pregledovala objavljene podatke o spremembah v omrežju in ni ugotovila nepravilnosti. Podatke o ukinjanju svojega omrežja in podatke o novih priključkih Telekom Slovenije objavlja na operaterskem portalu. Zaradi opisanih dejstev menimo, da je naložena obveznost nesorazmerna in predlagamo, da Agencija zbríše dodatne obveznosti, ker do sedaj ni ugotovila kršitve ali neenake obravnave in njihova naložitev ni niti potrebna niti sorazmerna.

Čas za pripravo tehnične dokumentacije naj se podaljša na 8 delovnih dni, kar po mnenju Telekoma Slovenije še vedno predstavlja razumen rok. Pri predlogu smo upoštevali obstoječe poslovne procese in obremenjenost delavcev s tekočimi delovnimi nalogami. Agencija odgovarja, da bo deloma ugodila zahtevi Telekoma Slovenije in podaljšala rok za pripravo tehnične dokumentacije v primeru zavrnitve poizvedbe na 5 delovnih dni. Navedeni rok je kompromis med obremenitvijo Telekoma Slovenije in pravico operaterja, da je seznanjen s podrobnimi razlogi za zavrnitev, ki so pomembni pri odločanju o nadaljnjih korakih na strani operaterja. Ob zavrnitvi bo moral Telekom Slovenije izkazati tehnično dokumentacijo, ki izkazuje upravičenost zavrnitve, vendar samo v obsegu, ki zadostuje za utemeljitev zavrnitve dostopa. Agencija se strinja, da lahko Telekom Slovenije zaračuna dodatne aktivnosti, vendar samo v primeru, če je razlog

zavrnitve nastal zaradi nedvoumne in nesporne napake na strani operaterja, ki je Telekom Slovenije ni mogel zaznati že v času posredovane poizvedbe.

Telekom Slovenije še vedno vztraja pri roku 8 delovnih dni, saj agencija s krajšanjem rokov posega v prioriteto obravnavo operaterjev. Delovne naloge, ki jih imajo zaposleni do drugih naročnikov so obravnavane po vrstnem redu, zato bi navedena obveznost predstavljala neupravičen privilegiran položaj. Kompromisna odločitev, ki jo predlaga Agencija ni sorazmerna glede na dejstvo, da je operater že lahko informiran o zavrnitvi potrebna ,pa je še samo utemeljena dokumentirana zavrnitev.

V primerih, ko je za izvedbo naročila potrebna še vzpostavitev omrežne priključne točke in poseg na omrežju za določanje rokov izgradnje iz razloga zagotavljanja stroškovno učinkovitega načina gradnje in narave gradnje po prepričanju Telekoma Slovenije Agencija ni pristojna. Agencija odgovarja, *da je rok izgradnje potrebno določiti, da ne prihaja do diskriminacije med lastno maloprodajno enoto Telekoma Slovenije in iskalci dostopa. Če rok ne bi bil določen, bi lahko Telekom Slovenije zavlačeval z izgradnjo priključka. Agencija dodaja, da se z navedbo Telekoma Slovenije, da z regulacijo posega v regulacijo trga investicijske izgradnje do posameznega naročnika, ne strinja, saj je s predlagano obveznostjo v primeru naročila priključitve novega uporabnika na omrežje zagotovila enako obravnavanje maloprodajne enote Telekoma Slovenije in iskalcev dostopa (to pomeni, da v kolikor maloprodajna enota Telekoma Slovenije poda naročilo za izvedbo priključka, se priključitev izvede v razumnem času, in enako pri iskalcih dostopa). Agencija je mnenja, da izključitev investicijske gradnje ni mogoča, saj bi pomemben del omrežja s tem dejansko deregulirali in to praviloma na območjih, kjer deregulacija skladno z zakonodajo ni mogoča. Agencija je Telekomu Slovenije predpisala roke, ki so vezani na dinamiko izgradnje in je v ničemer ne omejujejo, torej sta omogočeni tako zadostna cenovna kot tudi časovna fleksibilnost izgradnje. Uporaba agregatnega pristopa bi lahko pomenila pravno praznino, ki bi omogočala, da bi na nekem zanimivem območju (npr. na območju, kjer je na novo zgrajeno optično omrežje) Telekom Slovenije počasneje priključeval naročnike, ki so se odločili za alternativne ponudnike storitev, na manj zanimivem območju pa hitreje in bi tako še vedno izpolnjeval naloženo obveznost.*

Praksa, da bi Telekom Slovenija zavlačeval z izgradnjo priključkov bi bila v nasprotju s potrebami čim hitrejšega obrata investicijskih sredstev. Poseg v vmešavanje Agencije je sporen predvsem stališča časovne fleksibilnosti izgradnje in doseganja rokov za katere so zagrožene kazni tako v postopkih nadzora kot pogodbene kazni, saj se Telekom Slovenije velikokrat srečuje s težavami na terenu pri sami gradnji in vključevanju naročnikov.

Klasifikacija priključka razreda 3 z razdaljo 200 m zračne razdalje oziroma 300 m presega določene načine investicijske gradnje, ki jih ima Telekom Slovenije do svojih podizvajalcev. Od Agencije pričakujemo enakovreden odnos, kot je že pri razpisih za gradnjo OŠO omrežij. Za neposredno bližino fiksnega omrežja pri OŠO omrežjih je v razpisni dokumentaciji opredeljeno, da se šteje zračna razdalja do največ 200 m od lokacije gospodinjstva do mesta, kjer je možen priklop na omrežje, če na tej razdalji ni ovir, ki bi preprečevale izgradnjo povezave. Pogoji izgradnje OŠO omrežja nadalje opredeljujejo, da izbrani prijavitelj izvede izgradnjo zadnjih 200 m in ne daljše razdalje, kakor nam je vsiljeno po novem predlogu Agencije.

Kot že navedeno, razdalja 300 m za najmanj 50 % podraži izgradnjo in ustaljene postopke, ki jih ni mogoče zagotoviti v tako kratkem roku za izvedbo do podizvajalcev. Predlagamo, da se upošteva samo meja zračne razdalje 200 m. Ponovno opozarjamo, da je nova obveznost velik poseg v investicijsko gradnjo, saj predstavlja dostopovno omrežje oziroma razvejanost naročnikov velik finančni zalogaj oziroma kot že rečeno 50 % podražitve izgradnje. Že obveznost 200 m je v velikih primerih nevzdržna, pri pogoju 300 m pa Agencija ne dopušča več svobodne izbire da bi se Telekom Slovenije lahko sam odločil o možnosti realizacije nerentabilnega priključka. S tem ukrepom je Telekom Slovenije še enkrat prisiljen v izgradnjo vseh priključkov za vsako ceno kar ponovno kaže na namensko izčrpavanje podjetja in sklicevanje na primere da Telekomu Slovenije ni potrebno izvesti priključitve naročnika, če je trasa daljša od 300 m kljub temu, da se nahaja znotraj 200 m zračne razdalje kaže na iskanje redkih izjem, ki jih je predvidela Agencija.

V primeru, da je potrebno zaradi naročene kolokacije povečati priključno moč objekta, je postopek v 4 mesecih neizvedljiv. Elektrodistributer ima skladno z zakonom na razpolago 1 mesec za pripravo soglasja in še dodaten mesec dni za pripravo pogodbe. Elektrodistributer po navadi zahteva še izdelavo PZI-ja, večkrat pa je potrebno pridobivati še druga soglasja. Postopek povečave priključne moči objekta tako traja od minimalnih 3 pa tudi 6 ali več mesecev. – Agencija odgovarja, da je bila navedena obveznost Telekomu Slovenije naložena že s predhodno odločbo, pri tem pa do sedaj Agencija ni zaznala, da bi pridobivanje soglasja za priklop na napajanje vplivalo na nezmožnost Telekom Slovenije, da v predvidenem roku 4 mesecev zagotovi skupno lokacijo, zato predlagane obveznosti ne bo spreminjala. Telekom Slovenije zgornji odgovor Agencije razume v smeri, da bi bile lahko upoštewane pripombe šele, ko bi bile naložene obveznosti že kršene.

8.4 Obveznost zagotavljanja preglednosti

Na navedeni podlagi bo Agencija Telekomu Slovenije naložila, da bo moral do 30. 6. vsakega tekočega leta na svoji spletni strani objaviti izkaz poslovnega izida in ~~bilanco stanja~~ izkaz vloženih sredstev za upoštevni trg ~~3b1~~ (za dejavnost veleprodajnega ~~osrednjega-lokalnega~~ dostopa na fiksni lokaciji ~~za izdelke za množični trg~~) skladno z zadnjimi veljavnimi Slovenskimi računovodskimi standardi.

Agencija odgovarja, da se strinja s pripombo Telekoma Slovenije, da Agenciji posreduje izkaz poslovnega izida in izkaz angažiranih sredstev ter da jih ne objavlja na spletni strani. Agencija pri tem ne bo objavila podatkov Telekoma Slovenije, ki bodo predstavljali poslovne skrivnosti. V zvezi z navedbo Telekoma Slovenije glede bilance stanja, je Agencija podala odgovor v poglavju Obveznost ločitve računovodskih evidenc.

Glede na odgovor Agencije bi Telekom Slovenije pričakoval, da bo Agencija črtala navedbo, da naj Telekom Slovenije do 30. 6. vsakega tekočega leta na svoji spletni strani objavi izkaz poslovnega izida in bilanco stanja. Kot v Telekomu Slovenije razumemo zapisan odgovor Agencije, se posredovanje izkazov nanaša na Obveznost ločitve računovodskih evidenc in ne posredovanje dodatnih izkazov.

Telekom Slovenije meni, da navedba, da naj Telekom Slovenije pripravi izkaze skladno s Slovenskimi računovodskimi standardi ni ustrezna, saj so računovodski izkazi družbe Telekom Slovenije sestavljeni v skladu z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (MSRP), kot jih je sprejela EU in v skladu z zahtevami Zakona o gospodarskih družbah (ZGD), kar je tudi zapisano v letnem poročilu družbe.

8.5 Obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva

Prav tako bi moral model pokriti tudi stroške tehnoloških zgradb, v katerih se nahajajo glavni delilniki.

Telekom Slovenije ponovno izpostavlja, da model Agencije ne upošteva sorazmernega dela stroškov (CAPEX; OPEX, stroški kapitala) tehnoloških zgradb, v katerih se nahajajo delilniki, se pa Agencija do te pripombe ni opredelila.

Glede na pripombe Telekoma Slovenije, v okviru katerih predlaga, da bi se glede na veljavni pravilniko obračunu amortizacije za osnovna sredstva Telekoma Slovenije, morala navedena doba koristnostikabelske kanalizacije v modelu znižati iz 40 na 33,33 in doba koristnosti dostopovnega nadzemnega kabelskega omrežja (tudi drogovi) pa iz 15 na 10, da bi se morali upoštevati prihodnji izkoristki, da bise moral upoštevati 6 parični kabel, da bi se morali upoštevati interni stroški v okviru rednih del zaposlenih, posredni stroški infrastrukture, stroški zaposlenih v organizacijski enoti, pristojni za dostopovna omrežja, stroški tehnoloških zgradb, v katerih se nahajajo glavni delilniki, stroški avtomobilov in njim pripadajočih stroškov, Agencija pojasnjuje, da je v skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah posodobila le vhodne podatke, ki se nanašajo na razvojcen, saj navedeno priporočilo določa, da se pri posodabljanju modela praviloma prilagodi le podatkev skladu z dejanskim razvojem posameznih vhodnih cen.

Telekom Slovenije se ne strinja z argumentacijo Agencije in vztraja pri svoji argumentaciji iz javnega posvetovanja na Analizo.

Telekom Slovenije pripominja, da bi morala Agencija upoštevati splošne stroške tudi pri drugih stroškovnih komponentah poleg OPEX. Agencija je ponovno preverila stroškovni model in se strinja s pripombo Telekom Slovenije, zato je v skladu z njegovo pripombo ustrezno posodobila stroškovni model in upoštevala pribitek splošnih stroškov tudi pri ostalih stroškovnih kategorijah. V skladu s posodobljenim stroškovnim modelom znaša veleprodajna cena mesečnega najema povsem razvezanega dostopa do krajevne bakrene zanke tako 5,46 EUR, sodostopa do bakrene krajevne zanke 2,21 EUR, dostopa do kabelske kanalizacije 72,09 EUR in do drogov 28,86 EUR. Glede na navedeno bo Agencija dopolnila analizo v tem delu.

Glede na ponovni preračun Agencije, se bo cena razvezave bakrene zanke v primerjavi z do sedaj veljavno ceno znižala za 2,63 € oz. za 32,5 %. Drastična sprememba, ki jo predvideva Agencija je v nasprotju s stabilnimi in predvidljivimi cenam dostopa do bakrenega omrežja, ki je eden od ciljev, ki ga zasleduje Agencija. Telekom Slovenije Agenciji zato predlaga, da za znižanje cene omogoči prehodno obdobje »glide path«. Telekom Slovenije predlaga, da Agencija z dnem uveljavitve nove vzorčne ponudbe na osnovi izdane odločbe ceno zniža na 7,21 €, čez 6 mesecev na 6,3 €, po enem letu pa se cena zniža na 5,46 €. Na ta način bo Agencija Telekomu Slovenije omogočila predvidljiv prehod ceno razvezanega dostopa, ki bo ena najnižjih v EU.

V zvezi s predlogom Telekom Slovenije, da bi se morala vrednost amortizacijske dobe kabelske kanalizacije znižati iz 40 na 33,33, Agencija odgovarja, da je življenjska doba kabelske kanalizacije določena v skladu s 36. členom Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah, ki določa, da za vode običajno znaša najmanj 40 let, zato ne more slediti predlogu Telekom Slovenije. V zvezi z mnenjem Telekom Slovenije naj se za dostopovno nadzemno kabelsko omrežje (tudi drogov) zaradi veljavnega pravilnika o obračunu amortizacije za osnovna sredstva Telekom Slovenije, ki velja od 1.1.2021 in določa amortizacijsko stopnjo 10,00 oz. z dobo koristnosti 10 let, navedena vrednost zniža iz 15 na 10, Agencija odgovarja, da je življenjska doba določena v trajanju, ki ustreza pričakovani uporabni dobi sredstva in profilu povpraševanja, torej 15 let. Prav tako je življenjska doba sredstev za potrebe regulacije lahko tudi drugačna od življenjske dobe sredstev, ki jo v svojih poslovnih knjigah uporablja operater.

Agencija naj prosim pojasni, na osnovi česa je določila, da sta pričakovana uporabna doba sredstva in profil povpraševanja 15 let, saj iz odgovora Agencije to ni jasno razvidno.

Glede pripombe Telekom Slovenije, da bi morala Agencija ceno dostopa do drog določiti za obesni prostor za en kabel na posamezen drog, Agencija odgovarja, da je v stroškovnem modelu upoštevala, da ima sodobno učinkovito omrežje hipotetično učinkovitega operaterja v povprečju med drogovi razdaljo 50m (20 drogov/km), kar pomeni, da bi bila (ob upoštevanju pripombe Telekom Slovenije) stroškovna cena mesečnega najema dostopa do drogov v tem primeru znašala 1,41 EUR/drog (28,18 EUR/20 drogov). Agencija ugotavlja, da bi bilo v primeru predlaganega zaračunavanja cene na enoto drog in ne na enoto km nesorazmerna tako za Telekom Slovenije kot za druge operaterje, saj so v praksi med drogovi različne razdalje, kar pomeni na primer, da bi bil v primeru krajše razdalje od 50m med drogovi prikrajšan drugi operater, v primeru daljše razdalje nad 50m med drogovi pa bi bil prikrajšan Telekom Slovenije. Tako je enota km primernejša kot enota drog, in sicer tako za Telekom Slovenije kot za druge operaterje. Glede na pripombo Telekom Slovenije v zvezi s tem, da bi morala biti cena različna tudi glede na tip in material droga oziroma bi morala Agencija to upoštevati pri izračunu cene, Agencija odgovarja, da je cena mesečnega najema dostopa do drogov izračunana na podlagi povprečnih stroškov ne glede na tip in material droga. Nadalje Agencija pojasnjuje, da stroški dostopa do drogov v stroškovnem modelu vključujejo tudi dejanske podatke o drogovih, ki jih je Telekom Slovenije posredoval iz registra osnovnih sredstev – to so posodobljene vrednosti fiksirane regulativne osnove sredstev, in jih je Agencija v celoti upoštevala. Agencija v povezavi s pripombo Telekom Slovenije glede ureditve pravnih razmerij z lastniki zemljišč odgovarja, da so vprašanja urejanja z lastniki nepremičnin urejena v veljavni zakonodaji.

Ponovno opozarjamo, da kot je navedla Agencija, da je lahko v primeru različnih razdalj ali operater ali Telekom Slovenije prikrajšan. Telekom Slovenije poziva Agencijo k doslednosti in upoštevanju realnega stanja na terenu in tako določite ceno dostopa za obesni prostor za en kabel na posamezni drog Telekom Slovenije želi cene na te področju čim bolj približati dejanskemu stanju. Agencija pa se pri tem sklicuje, da naj Telekom Slovenije poskrbi tudi za tip in material droga, kar vodi v popolnoma drugo skrajnost, ki pa se v praksi tudi pri najemanju drogov Telekom Slovenije pri npr. elektro podjetjih ne upošteva.

Agencija odgovarja, da je mesečna najemnina dostopa do kabelske kanalizacije in do drogov rezultat stroškovnega modela, ki temelji na pristopu BU LRIC+ z upoštevanjem regulatorne prevrednotene knjigovodske sedanje vrednosti starejše ponovno uporabljive gradbene infrastrukture, in ki odseva ceno, pričakovano na trgu z učinkovito konkurenco, in ki daje drugim operaterjem signal »zgradi ali kupi« (ang. build or buy). Metodologija BU LRIC+ za izračun stroškov, ki zagotavlja signal »zgradi ali kupi«, dosega ustrezno ravnotežje med zagotavljanjem učinkovitega vstopa in zadostnimi spodbudami za naložbe. Glede na navedeno stroškovna cena mesečnega najema dostopa do kabelske kanalizacije vključuje ceno najema dostopa na km za posameznega operaterja, ne glede na število in premer cevi oziroma podcevi v kabelski kanalizaciji. Agencija je torej določila enako ceno najema na meter dolžine kabelske kanalizacije ne glede na presek, ki ga zaseda iskalec dostopa s kablom. 87 Agencija pojasnjuje, da v skladu s pristopom »zgradi ali kupi« za posameznega operaterja velja ista mesečna najemnina dostopa do kabelske kanalizacije ne glede na to, kolikšno je število cevi oziroma podcevi, kakšen premer imajo in kakšna je najmanjša obračunska enota. Glede na pripombo Telekoma Slovenije, da se poleg najemnine zaračuna kot priključnina še četrtnina investicije v četvorček, Agencija pojasnjuje, da so v stroškovni ceni mesečnega najema dostopa do kabelske kanalizacije že vključene investicije (osnovna sredstva in stroški kapitala (WACC)), zato le teh ne more vključiti v priključnino, saj v nasprotnem primeru to predstavlja dvojno zaračunavanje stroškov. Slednje pomeni, da Telekom Slovenije ne sme posebej zaračunati dodatnih stroškov podcevi, če jih namesti. Glede na navedeno, bo Agencija v tem delu analizo dopolnila.

Telekom Slovenije vztraja pri svojih prvotnih navedbah, da ni logično, da po predlogu za razvezavo kabelske kanalizacije cena velja le na dolžino kanalizacije. To hipotetično pomeni, da v primeru dveh operaterjev v KK Telekoma Slovenije na isti trasi, prvi zaseda prostor s svojim kablom premera 15mm, drugi pa z 20 kabli premera vsak 10 mm, oba plačujeta isto vsoto, pri čemer prvi zaseda le del cevi, drugi pa več cevi. Povsem ekvivalentno je zasedanje tehničnega prostora z eno omaro ali 5 omarami – prostor je končen in vanj gre končno število omar, torej se obračunava po površini zasedanja ne pa enako za vse operaterje ne glede na število nameščenih omar.

Agencija odgovarja, da z novim predlogom obveznosti ne zaostruje regulacije in posledično cenovne fleksibilnosti maloprodaje Telekoma Slovenije, ampak je nekatere parametre ERT podrobneje definirala zaradi učinkovitejše izvedbe preverjanja spoštovanja obveznosti gospodarske ponovljivosti. Na navedbo Telekoma Slovenije glede padca tržnega deleža, Agencija odgovarja, da Telekom Slovenije zavaja, da je uvedba obveznosti gospodarske ponovljivosti povzročila znižanje njegovega tržnega deleža. Na podlagi podatkov²⁸ je razvidno, da je njegov tržni delež padal že pred izdajo trenutno veljavne regulatorne odločbe, nekoliko izrazitejše upadanje pa je Agencija zaznala od njegove uvedbe ponudbe za dolgoročni zakup od tretjega četrtletja 2018 dalje. Prva nadzorna odločba v zvezi s preverjanjem izvajanja gospodarske ponovljivosti je bila izdana decembra 2018, torej eno leto po izdaji regulatorne odločbe, kar pomeni, da ni mogla vplivati na padec tržnega deleža pred njeno izdajo.

Tudi pri pregledu priloge, ki jo je Telekom Slovenije priložil komentarem na analizo, Agencija ugotavlja, da Telekom Slovenije izkrivlja sliko na maloprodajnem trgu, saj ponudbe med seboj niso primerljive, ker nekateri paketi ne vključujejo vseh dodatnih storitev, kot na primer, časovni zamik, Wi-Fi storitev, mobilne storitve, in drugo, ki za končnega uporabnika predstavljajo dodatno plačilo.

Prva odločba v zvezi s preverjanjem gospodarske ponovljivosti je bila izdana decembra 2018, vendar pa se je izvajanje ERT odločbe začelo že v februarju 2018, ko se je hkrati znižala cenovna fleksibilnost Telekoma Slovenije, kar ima za posledico znižanje cenovne konkurenčnosti maloprodajne ponudbe Telekoma Slovenije ob dejstvu, da oblikovanje ponudb nereguliranih operaterjev temelji na nižanju maloprodajnih cen, čemur pa Telekom Slovenije zaradi načina regulacije lahko sledi zgolj v manjši meri. Tržni delež Telekoma Slovenije je padal hitreje od uvedbo ERT naprej, kar ja razvidno iz kvartalnih podatkov Agencije¹, stanje priključkov Telekoma Slovenije pa je kljub temu naraščalo do uvedbe ERT modela, z uvedbo ERT modela pa je začelo padati zaradi znižanja cenovne konkurenčnosti maloprodajne ponudbe, kar je razvidno iz grafa iz priloge k odgovoru Telekoma Slovenije na Analizo trga in prikazanega negativnega NETO prirasta priključkov

Agencija odgovarja, da Telekom Slovenije razpolaga z zadnjo verzijo ERT modela Agencije, ki ga tudi uporablja v nadzornih postopkih Agencije. Agencija model ERT sproti prilagaja v primerih spremembe vhodnih podatkov (maloprodajne ponudbe, prodajni »downstream« stroški, veleprodajne ponudbe, ipd.) in ga tudi vedno v postopkih posreduje Telekomu Slovenije v

¹ <https://eanalitik.akos-rs.si/sirokopasovni-dostop-do-interneta>

izjasnitev. Agencija dodatno pojasnjuje, da se Telekom Slovenije ni obvezan poslužiti modela ERT Agencije in lahko v kateremkoli trenutku sam preveri, ali bi opravil ERT, tako, da preveri, ali obstaja zadostna razlika med veleprodajno in maloprodajno ceno, in sicer da od maloprodajne cene ustreznega vodilnega maloprodajnega proizvoda, vključno s popusti, odšteje prodajne (downstream) stroške in veleprodajne cene NGA vložkov in tako ugotovi, če je razlika pozitivna.

Telekom Slovenije se ne strinja z Agencijo, da se ni obvezan poslužiti modela ERT Agencije in lahko v kateremkoli trenutku sam preveri, ali bi opravil ERT, tako, da preveri, ali obstaja zadostna razlika med veleprodajno in maloprodajno ceno, in sicer da od maloprodajne cene ustreznega vodilnega maloprodajnega proizvoda, vključno s popusti, odšteje prodajne (downstream) stroške in veleprodajne cene NGA vložkov in tako ugotovi, če je razlika pozitivna. Dokončni model ERT, ki ga bo v konkretnih primerih uporabila Agencija, je bistven in nujen za pravilno in zakonito izvršitev navedene naložene obveznosti. Agencija sicer v predvidenih ukrepih obrazloži posamezne ključne parametre modela ERT, vsi relevantni parametri preskusa pa so vsebovani šele v modelu ERT, ki mora biti Telekomu Slovenije kot operaterju s pomembno tržno močjo predložen. Določitev cen, ki bodo gospodarsko ponovljive v smislu naloženih obveznosti, terja uporabo modela ERT, saj drugače Telekom Slovenije ne more zagotoviti izpolnjevanja navedene obveznosti. Bistvena je namreč konkretna metodologija izračuna. Šele z jasnim, transparentnim in končnim modelom ERT, bi bilo zadoščeno regulatorni predvidljivosti. Ob upoštevanju nedoločnosti, nejasnosti in nerazdelanosti modela ERT, je brez modela Telekomu Slovenije onemogočeno vnaprej predvidljivo in določno izpolnjevanje obveznosti, kar Telekom Slovenije postavlja v znatno negotovost glede načrtovanja prihodnjega poslovanja. Telekom Slovenije zato poziva Agencijo, da mu v upravnem postopku in kot del odločbe posreduje dokončni model testa ERT skupaj z navodili, ki je bistven za v celoti pravilno in zakonito izvrševanje obveznosti cenovnega nadzora.

Agencijo na tem mestu prosimo za pojasnilo spodaj zapisane obveznosti:

Najkasneje do 31.12. vsakega tekočega leta, bo moral Telekom Slovenije Agenciji posredovati poročilo pooblaščenega revizorja o uporabljenem modelu stroškovnega računovodstva, ki ugotavlja njegovo skladnost z naloženimi obveznostmi, z veljavnimi priporočili Evropske komisije, priporočili BEREC ter zakonodajo na področju računovodstva. Hkrati bo moral izjavo o skladnosti objaviti na svojih spletnih straneh, skupaj z opisom modela stroškovnega računovodstva, ki prikazuje vsaj glavne kategorije, po katerih so stroški razvrščeni v skupine in pravila, ki se uporabljajo za razporeditev stroškov.

Telekom Slovenije razume, da gre v primeru objave krajšega opisa modela stroškovnega računovodstva dejansko za opis dodatnih kalkulacij, kar po trenutni obveznosti predstavlja objavljeno Metodologijo, model kalkulacij pa je predmet revidiranja zunanjega revizorja, katerega poročilo se javno objavi na spletnih straneh.

In kot razumemo do konca leta te dodatne kalkulacije revidira tudi revizor, objavi pa se poročilo revizorja.

8.6 Obveznost ločitve računovodskih evidenc

- *Agenciji predložiti ločene računovodske evidence, izkaz poslovnega izida in ~~bilanco stanja najkasneje do 30. izkaz vloženi sredstev~~, skupaj z dokumentacijo modela ločenih računovodskih evidenc in programske opreme najkasneje do 30. 6. vsakega tekočega leta in v roku 30 dni po oddaji revidiranih letnih poročil Agenciji RS za javnopravne evidence in storitve, posredovati Agenciji poročilo revizorja o računovodskih izkazih, in v primeru morebitnih sprememb, zahtevanih v poročilu revizorja o računovodskih izkazih, v istem roku posredovati tudi dopolnjene ločene računovodske evidence.*

Telekom Slovenije Agenciji v okviru rednega letnega posredovanja LRE posreduje prihodke in stroške ločeno po reguliranih trgih, kar po našem mnenju že predstavlja izkaz poslovnega izida Telekoma Slovenije za posamezen trg. Prav tako so v datoteki Results of CCA Valuation po našem prepričanju prikazana vložena sredstva.

V kolikor bi Agencija podatke želela v drugačni obliki, Telekom Slovenije Agencijo poziva, da to obliko ustrezno in natančno definira.

Glede dokumentiranosti modela LRE in informacijske podpore Telekom Slovenije Agencijo tudi naproša, da pojasni, kakšno dokumentacijo pričakuje glede programske opreme glede na to, da je model izdelan v Excelu.

Telekom Slovenije

Različice modela nastajajo v fazi, ko se podatki zbirajo in še ni vseh podatkov ali še niso končne vrednosti (npr. pred posodobitvijo za tekoče leto). Menimo, da različice niso del končne dokumentacije LRE, ki bi se letno posredovala Agenciji, jih bomo pa v TS hranili in bodo na voljo za dodatne preglede in zahteve. Menimo, da enako velja tudi za popis izvornih informacijskih sistemov.

Telekom Slovenije Agencijo poziva, da v izpostavljenih delih dopolni analizo in naložene obvezanosti ter se opredeli do vseh pripomb Telekoma Slovenije.

S spoštovanjem,

Pripravila:
Saša Stopinšek Golčman
Vodja tima regulativa

Spelca Solar
Direktorica
Pravne zadeve in regulativa

